

Dr. Bleier Judit – Dr. Molnár Ambrus

(bíró, Fővárosi Ítéltábla) (tanácselnök, Kúria)

Az ítéleti bizonyosság elméleti és gyakorlati kérdései – kérdőíves felmérés eredményei és azok gyorselemzése

5. kérdés:

A jogvita, illetve a büntetőjogi felelősség elbírálásánál a per vagy az eljárás ésszerű időn belül történő befejezésének és a döntéshez szükséges tények megállapításának szempontjai egyidejűleg és együttesen mennyiben érvényesíthetők?

Az eljárás kezdetétől annak befejezéséig a bíróságoknak több szempontot kell mérlegelnie annak érdekében, hogy az eljárási törvények alapelveinek megfeleljenek. A jogviták elbírálásához, az eljárás ésszerű időn belül történő befejezéséhez és a perek tisztességes lefolytatásához való jogok biztosítását a Pp. 2. § (1) bekezdése azonos súllyal helyezi a bíróság feladatkörébe. Mindezek érvényesülését a Pp. több egymással összefüggő eljárási szabállyal (pl. Pp. 3. §, 8. §, 105. §, 114/A. §, 120. §, 125. §, 136/B. § (3) bekezdés, 141. §) kívánja biztosítani amellet, hogy a polgári peres eljárás egészét a felek rendelkezési elve jellemzi (pl. Pp. 3. §, 121. §, 164. §).

A választ adó bírák többsége szerint (70,44%) a per vagy az eljárás ésszerű időn belül történő befejezésének és a döntéshez szükséges tények megállapításának szempontjai az esetek többségében egyidejűleg és együttesen egyaránt érvényesíthetőek. A válaszadók között általánosságban nincs számottevő különbség bírósági szint és szolgálati időtartam szerint.

A bírák 20,09%-a válaszolt úgy, hogy az eljárás ésszerű időn belül történő befejezésének és a döntéshez szükséges tények megállapításának szempontjai egyidejűleg és együttesen ritkán teljesíthetőek. Ezeknek a bírácnak a túlnyomó többsége (67,1%) első fokon ítélezik.

6. kérdés:

Ha a per ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jog érvényesítése, valamint a döntéshez szükséges tények megállapítása végett elrendelt bizonyítás teljes körű lefolytatása az adott esetben nem valósítható meg, melyiket helyezi előtérbe?

Ez a kérdés arra ad választ, hogy ha a bíró valamilyen ok miatt az eljárás alapelveinek nem tud együttesen megfelelni, ítélezési munkájában melyik szempontot helyezi előtérbe. A lehetőségek közötti választás alapján teljesen egyértelmű, hogy a bírák túlnyo-

mó többsége (88,77%) elsősorban a bizonyítás teljes körű lefolytatására törekszik még akkor is, ha ebben az esetben az időszűrésnek nem tud maradéktalanul megfelelni. Az eljárás mielőbbi befejezése nem csupán az eljárási alapelvekhez kapcsolódik, hanem a leginkább mérhető szempont a bírák teljesítményének ellenőrzésére. Erre figyelemmel is elmondható, hogy a bírák még a szervezeten belül érvényesülő elvárásokkal szemben is elsősorban a jogviták alapjául szolgáló tények megállapítását, azaz a megalapozott döntések meghozatalát helyezik előtérbe. A további kérdésekre adott válaszok azt is megmutatják, hogy ennek érvényesülését milyen eljárási alapokra helyezik, illetőleg mennyiben alkalmazzák a Pp.-nek az eljárás időszűrését elősegítő rendelkezéseit.

7. kérdés:

Jelölje meg, hogy a felsorolt okok közül melyek és milyen mértékben hatnak köre abban, hogy a per ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jog érvényesítése, valamint a döntéshez szükséges tények megállapítása végett elrendelt bizonyítás teljes körű lefolytatása egyidejűleg és együttesen nem valósítható meg?

Az ésszerű időn belül történő befejezést és a döntéshez szükséges tények megállapítását korlátozó tényezők közül felsoroltunk néhány jellemzőnek ítélt okot. A kérdésekre egyfelé mutatóan adott válaszokból megállapítható, hogy a civilizáltika ügyszakban

- a felek és a bíróság perbeli cselekményein kívül álló okokat (I. csoport)
 - kézbesítési akadályok
 - a tanúk meg nem jelenése
 - szakértők késlekedése
- a felek perbeli cselekményeivel és a másodfokú bíróság gyakorlatával összefüggő okokat (II. csoport)
 - felek mulasztása
 - felek perelhúzó magatartása
 - másodfokú bíróság hatályon kívül helyező gyakorlata
- az eljárási szabályok alkalmazásával, valamint a bírákra kiosztott ügyek nehézségével és mennyiségével összefüggő okokat (III. csoport)
 - kereseti kérelmek halmaza

- az eljáró tanácsra osztott ügyek mennyisége
- az ügyek bonyolultsága
- keresetváltoztatás lehetősége

csoportonként azonos súllyal értékelték.

Az egyes csoportok egymás közötti viszonyában a III. csoportban megjelölt okokat találták az ésszerű időn belül történő befejezést és a döntéshez szükséges tények megállapítását leginkább korlátozó tényezőknél. A csoportok szignifikáns különbséget mutatnak egymáshoz képest, a legkisebb hatása az I. csoportnak volt.

Mindebből az a következtetés vonható le, hogy a civilisztikai ügyszakban ítélkező bírák megítélése szerint a keresetváltoztatást és a keresethalmazatot érintő eljárási szabályok alakítása, valamint az ügyek minőségi és mennyiségi elosztásának átgondolása befolyásolhatja az eljárás időszerűsége és az érdemi döntések megalapozottsága iránti együttes igény megvalósulását. Az is megállapítható, hogy a válaszok szerint a felsorolt korlátozó tényezők túlnyomó többségben nem a bizonyítás teljes körű lefolytatását, hanem az eljárás ésszerű időn belül történő befejezését érintik. Ennek az lehet az elsődleges indoka, hogy a 6. számú kérdésre adott válasz alapján az alapelvek érvényre juttatásánál a bírák meghatározó többsége a döntéshez szükséges tények megállapítását helyezi előtérbe.

A büntető ügyszakos bírák válaszai négy egyfelé mutató (azonos súllyal értékelt) válaszokat tartalmazó csoportot alkotnak:

I. csoport:

- kézbesítési akadályok
- a terhelt meg nem jelenése
- a terhelt ismeretlen helyre távozása
- a tanú meg nem jelenése

II. csoport:

- másodfokú bíróság hatályon kívül helyezési gyakorlata
- az eljáró tanácsra osztott ügyek mennyisége
- az ügyek bonyolultsága

III. csoport:

- a vád módosítása vagy kiterjesztése
- szakértők késlekedése

IV. csoport:

- felek mulasztásai
- felek perelhúzó magatartása

A csoportok közül a büntető ügyszakban eljáró bírák a IV. csoportba tartozó – a felek magatartásában rejlő – okokat értékelték az eljárás ésszerű időn belül történő befejezésének és a döntéshez szükséges tények megállapításának együttes megvalósulását leginkább korlátozó tényezőknél. Szignifikáns különbség van a legkevesebb hatást gyakorló III. csoport, valamint az ennél erősebb II. csoport, az ezt követő I-es csoport és végül a bírák szerint leginkább korlátozó okokat tartalmazó IV-es csoport között.

8. kérdés

A per eldöntéséhez szükséges tények az eljárás mely szakaszában határozhatóak meg?

A felperesnek már a keresetlevélben meg kell jelölnie az érvényesíteni kívánt jog alapjául szolgáló tényeket és azok bizonyítékait, míg az alperesnek legkésőbb az első tárgyaláson kell előadnia a védekezés alapjául szolgáló tényeket és annak bizonyítékait (Pp. 139. §). A Pp. 163. § (1) egyértelmű eligazítást ad, hogy csak a per eldöntéséhez szükséges tények megállapítása végett kell bizonyítást elrendelni, és melyek azok az esetek, amikor a bíró bizonyítás nélkül is valószínűsíthetően el fogadhat tényeket [163. § (2)–(3) bekezdések]. Megadja a választ arra is, hogy melyik félnek kell bizonyítani (Pp. 164. §), míg a 3. § (3) bekezdés utolsó mondata szerint a felek nyilatkozatai alapján a bíróság a levont következtetéseiről a jogvita eldöntése érdekében köteles a feleket tájékoztatni. Ezt követően kerül csak abba a helyzetbe, hogy a Pp. 141. § (2) bekezdése alapján a feleket a bizonyítási indítványaik előterjesztésére felhívja, és a jogvita eldöntéséhez szükséges bizonyítást lefolytassa. Az eljárási szabályok tehát pontosan kijelölik azt az irányt, amely alapján az első tárgyaláson a per eldöntéséhez szükséges tények nemcsak megállapíthatóak, hanem a bizonyítás is elrendelhető.

Mindezek alapján értelemszerű, hogy a civilisztikai ügyszakban ítélkező bírák válaszainak többsége szerint a keresetlevélben előadottak alapján még nem határozhatóak meg a döntéshez szükséges tények (a. válasz). A büntető ügyszakos bírák többsége az a. választ azonos arányban jelölte meg. A további válaszoknál azonban eltérés mutatkozik, mert a civilisztikai ügyszakban ítélkezők túlnyomó többsége szerint a döntéshez szükséges tények már az első tárgyaláson megállapíthatók (62,2%), míg a büntető eljárásban csak a bizonyítási eljárás megkezdése után (62,2%). Figyelemre méltó azonban, hogy civilisztikai ügyszakban is a bírák 35,37%-a jelölte meg a c. választ, azaz a per eldöntéséhez szükséges tényeket általában csak a bizonyítási eljárás megkezdése után tudják megállapítani.

9., 10. és 11. kérdés:

Az ítéleti tényállás tartalma (9. kérdés) és a valószínűsíthető tények értelmezése (10. kérdés)

Mindkét ügyszakra általánosságban elmondható, hogy a bírák az ítéleti tényállás megállapításánál a per eldöntése szempontjából szükséges, valószínűsíthető tényeket tekintik irányadónak, míg a bizonyítékok alapján megállapítható és ellenbizonyítással meg nem döntött tényeket fogadják el valószínűsíthetően. Ezzel szemben elenyészően kevesen választották, hogy az ítéleti tényállásnak a megtörtént eseményeknek megfelelő tényeket kell tartalmaznia (9. és 10. kérdés a. válaszok).

Mindezekkel teljes egészében összhangban áll a 11. kérdésre adott válaszok megoszlása. A bírák túlnyomó többsége erre a kérdésre a b. és c. választ adta. A civilisztikai ügyszakos bírák közül 23,83% nem tekintette a per eldöntése szempontjából szükségesnek az érdemi ellenkérelem alapjául szolgáló tényeket (c. válasz).

12. és 13. kérdés:

A Pp. 3. § (3) bekezdésében előírt tájékoztatási kötelezettség minden esetben és teljes körűen teljesíthető-e a per első tárgyalásán? Ha az adott esetben mindez nem teljesíthető, milyen gyakran hatnak közre a felsorolt okok?

A 8. kérdés bevezetőjében leírtak szerint a Pp. 121. § (1) bekezdés c) pontja, 139. §-a és a 163–164. §-ai megteremtik az eljárási feltételeit a Pp. 3. § (3) bekezdés utolsó mondatában írt tájékoztatási kötelezettség első tárgyaláson történő teljesítésének. Ehhez képest a kérdésre válaszoló civilisztikai ügyszakban tárgyaló bírák több mint a fele (41,75%) a Pp. 3. § (3) bekezdésében írt tájékoztatási kötelezettséget az első tárgyaláson csak ritkán tudja minden esetben teljeskörűen teljesíteni, amelynek értelemszerű következménye, hogy az első tárgyaláson ezekben az esetben a Pp. 141. § (2) bekezdésében foglalt felhívás sem közölhető, amely nyilvánvalóan késlelteti a per befejezését. A bírák megítélése szerint mindezeket leginkább a keresetváltogatás (c. válasz) lehetősége akadályozza, így a válaszok összhangban állnak a 7. kérdés eredményeivel.

14., 15. és 16. kérdés:

A Pp. 3. § (3) bekezdésében előírt tájékoztatási kötelezettség teljesítését és a Pp. 141. § (2) bekezdésében meghatározott felhívást követő mulasztás esetén milyen gyakorisággal alkalmazza a felsorolt jogkövetkezményeket?

A Pp. 141. § (2) bekezdésében előírt felhívással egyidejűleg minden esetben figyelmezteti-e a feleket a 141. § (6) bekezdésében meghatározott következményekre?

A Pp. 3. § (3) bekezdésében előírt tájékoztatással egyidejűleg (egy tárgyalási határnapon) közli-e a Pp. 141. § (6) bekezdésében meghatározott jogkövetkezményekre történő figyelmeztetést?

A kérdésekre adott válaszok arányából jól látható, hogy a bírák többsége a Pp. 3. § (3) bekezdését és a 141. § (2) és (6) bekezdéseit következetesen alkalmazza, és ez a gyakorlat megfelelő pervezetéssel elvileg alkalmas a bizonyítási eljárás hatékony, és a lehetőségekhez képest leggyorsabb lefolytatására. A Pp. 141. § (2) bekezdése

szerint – határidő biztosításával – közölt felhívás után a mulasztás jogkövetkezményeinek a (6) bekezdésben leírtak szerinti – előzetes figyelmeztetést követő – alkalmazása jelentősen elősegítheti a per érdemi befejezését.

A részletes elemzés is azt mutatja, hogy a civilisztikai ügyszakos bírák többsége mindezt ennek megfelelően alkalmazza, mert a 14. számú kérdésre adott válasznál egyértelműen a legmagasabb pontszámmal értékelték a b. választ. Ehhez közvetlenül kapcsolódik a 15–16. kérdésekre adott válaszok aránya. A 15. számú kérdéskor a civilisztika ügyszakos bírák 67,95%-a a Pp. 141. § (6) bekezdésére történő figyelmeztetést a 141. § (2) bekezdése szerinti felhívással egyidejűleg közli, míg a 16. számú kérdésre adott válaszok szerint 70,44% a 3. § (3) bekezdését, valamint a 141. § (2) és (6) bekezdéseit is együttesen alkalmazza.

Nem annyira kedvező a helyzet, ha mindezt összevetjük a 8. kérdésre adott válasszal. Ez utóbbinál a választ adó bírák több mint 1/3-a (35,37%) azt a választ jelölte meg, hogy a per eldöntéséhez szükséges tényeket általában csak a bizonyítási eljárás megkezdése után tudják megállapítani. A 8. kérdésnél kifejtettek szerint, ha a felek az eljárási jogukat rendeltetésszerűen gyakorolják, és a bíróság alkalmazza azokat a rendelkezéseket, amelyek a hatékony és időszerű ítélkezést lehetővé teszik, az első tárgyaláson a per eldöntéséhez szükséges tények megállapításával egyidejűleg a tájékoztatási kötelezettség teljesíthető, és a per eldöntéséhez szükséges keretben a bizonyítás elrendelhető. Abban az esetben, ha a bíróság a már megkezdett bizonyítási eljárás közben állapítja meg a bizonyítandó tényeket, az egész folyamat késedelmet szenved, hiszen a Pp. 3. § (3) bekezdés szerinti tájékoztatás is csak ezt követően közölhető, míg a bizonyításra kötelezett félnek ebben az esetben is lehetőséget kell biztosítani a bíróság által meghatározott bizonyítandó tények bizonyítékainak megjelölésére. Nyilvánvaló, hogy keresetváltogatás esetén – amelyben a bírák az időszerű ítélkezés egyik legjelentősebb akadályát látják (7. kérdés) – a bíróság a már megkezdett bizonyítási eljárás alatt kénytelen a szükséges felhívásokat kiadni, így a Pp. 3. §, 141. § (2) és (6) bekezdéseiben szabályozott elméleti lehetőségek a gyakorlatban az első tárgyaláson nem minden esetben teljesíthetők. (Az új Pp. javaslat kifejezetten az időszerűség érdekében a keresetváltogatást a perfelvételi és érdemi tárgyalási szaktól függően korlátozza, és az érdemi tárgyalás alatt ennek lehetőségét jelentős mértékben leszűkíti).

17. kérdés:

Alkalmaz-e pénzbírságot a bizonyítási indítvány elmulasztása, vagy elkésztettsége miatt?

A civilisztikai ügyszakokban a 17. kérdésnél a bírák 53,06%-a nem alkalmaz pénzbírságot a bizonyítási in-

dítvány elmulasztása, vagy elkésztése miatt, míg viszonylag azonosan oszlik meg azoknak a száma, akik csak mulasztás, illetőleg kizárólag késedelem esetén bíróságolnak, és csupán 5,67%-ra tehető azoknak a száma, akik mindkét esetben élnek vele. Ebből az a következtetés vonható le, hogy ezeknek a magatartásoknak a jogkövetkezmenyeit a bírák leginkább a Pp. 141. § (6) bekezdés, illetőleg a 3. § (4) bekezdés utolsó fordulata szerint alkalmazzák. Ez arra utal, hogy a bírák a bizonyítási eljárás lefolytatásánál, és ezáltal a per eldöntéséhez szükséges tények megállapításánál nagy hangsúlyt fektetnek a per befejezését elősegítő jóhiszemű pervittel összeegyeztethető magatartásra, és a bizonyítási indítványok előterjesztése elmulasztásának jogkövetkezmenyeit nem pénzbírság kiszabásával szankcionálják, hanem inkább az érdemi döntés meghozatalánál vonják le.

A büntető ügyszakos bírák válaszainak aránya a 17. kérdésnél:

- a. 10,07%
- b. 56,83%
- c. 20,86%
- d. 12,23%

18. kérdés:

A Pp. 4. § (1) bekezdésének alkalmazásánál kell-e minden esetben megengedni a más hatóság döntésében megállapított tényállással szemben a bizonyítást?

Más hatóság a döntését, illetve az abban megállapított tényállást a Pp. 195. § (1) bekezdése szerint szabályozott közokiratba foglalja, amely teljesen bizonyítja az okirattal tanúsított adatok és tények valóságát. A közokirattal szemben – amennyiben azt a törvény ki nem zárja vagy nem korlátozza – van helye ellenbizonyításnak, így a kategorikus b. válasz (civilisztikai ügyszakban ítélező bírák válaszainak 5,58%-a) a Pp. 193. §-ában írtakra figyelemmel és az eljárás időszerűségére tekintettel is szélsőséges megoldás. Az is figyelemre méltó, hogy a válaszolók 1/3-a (32,62%) viszont mérlegelés nélkül elrendeli a bizonyítást. A többség azonban (61,80%) a bizonyítás elrendelését attól teszi függővé, hogy a bizonyító fél milyen bizonyítási eszközt jelöl meg a közokirattal szemben.

19. kérdés:

Amennyiben a cselekmény büntetőjogi minősítése a sértettnek okozott vagyoni kár vagy hátrány mértékétől függ, és e jogi minősítésről a büntető bíróság már jogerős határozatot hozott, a bűncselekménnyel okozott kár vagy hátrány megtérítésére irányuló el-

járás során elrendelhető-e további bizonyítás ezek mértékének megállapítására?

Erre a kérdésre a civilisztika ügyszakos bírák közül 170-en nem válaszoltak (33,86%), míg a válaszadók között számottevő különbség van a Kúria és az ítéltáblák válaszainál, mert a kúriai bírák közül 1 bíró, (6,67%), míg az ítéltábla bírái közül 13 (37,14%) jelölte meg a d. választ. A válaszadó bírák összességét tekintve a legtöbben az a. mellett döntöttek, de minimális különbséggel ugyanennyien jelölték meg a b. választ (40,66%). A választ mellőző bírák számára tekintettel jól érzékelhető, hogy a kérdés meglehetősen nagy bizonytalanságot okozhatott, és ugyanerre utal az egyes ügyszakok és bírósági szintek közötti válaszok megoszlása is.

Arra is figyelemmel, hogy az új Pp. javaslat a hatályos Pp. 4. § (1)–(2) bekezdéseivel azonos szabályokat tartalmaz, a bizonyítási eljárás következetesebb lefolytatása érdekében a bűncselekménnyel okozott károk megtérítése iránti perek gyakorlatának alakítása szempontjából esetleg érdemes lenne ezzel a kérdéssel részletesebben foglalkozni.

20. kérdés:

Folytatott-e bizonyítást köztudomású tényekkel szemben?

A 20. számú kérdésre adott válaszok arány magáért beszél, a választ adó bírák túlnyomó többsége (81,92%) nem folytatott bizonyítást köztudomású tényekkel szemben.

21. kérdés:

Megítélése szerint hátráltatja-e a polgári per eldöntéséhez szükséges tények megállapítását, hogy a bíróság csak akkor rendelhet el hivatalból bizonyítást, ha azt a törvény megengedi?

A felek rendelkezési jogából fakad, hogy a bíróság az érvényesíteni kívánt jog (érdemi védekezés) alapjául szolgáló és csak a felek által megjelölt tények megállapítása végett rendelhet el bizonyítást, míg a bizonyítandó tények alátámasztásának bizonyítási eszközeit a Pp. 164. § (1) bekezdése alapján a bizonyításra kötelezett félnek kell megjelölnie (tényállítási és bizonyítási kötelezettség). A választ adó civilisztikai ügyszakos bírák közel 1/4-e (23,40%) azonban úgy ítéli meg, hogy a per eldöntéséhez szükséges tények megállapítását hátráltatja, hogy csak hivatalból rendelhet el bizonyítást. A többség (45,13%) ezzel szemben arra az álláspontra helyezkedett, hogy a hivatalból történő bizonyítás hiánya csak ritkán

hátráltatja a per eldöntéséhez szükséges tények megállapítását, míg 27,95%-nak mindez nem jelent akadályt.

22., 23. és 24. kérdés:

Mennyiben érinti a pertartamot, ha a tanú kihallgatása csak megkeresett bíróság útján foganatosítható?

Tapasztalatai szerint miként értékelhető a megkeresett bíróság által kihallgatott tanúk vallomása?

Előfordult-e olyan eset, hogy a megkeresett bíróság által kihallgatott tanút később a perbíróság is kihallgatta?

A válaszadó bírák többsége szerint (60,59%) a megkeresett bíróság útján történő tanúkihallgatás általában késlelteti a per ésszerű határidőn belül történő befejezést, és 44,86% megítélése alapján kevésbé meggyőző bizonyíték, mint amikor a perbíróság folytatja le a bizonyítást. A választ adó bírák 67,33% azonban nem hallgatja ki ismét a tanút. Mindez arra enged következtetni, hogy a bírák többsége a megkeresett bíróság útján kihallgatott tanúk vallomását a per mielőbbi befejezése érdekében abban az esetben is mérlegeli, ha az kevésbé hatékonyan értékelhető.

25. kérdés:

Mi a tényállás megállapításának alapja?

A civilisztikai ügyszakos bírák meghatározó többsége (90,05%) a tényállást kizárólag a felek egyezős, vagy kétségbe nem volt előadása, illetőleg a kétségbe vont, de a perben bizonyítékkal alátámasztott állításai alapján állapítja meg, és csak elenyésző részük (6,45%) nyilatkozott úgy, hogy az anyagi igazság alapján (25. kérdés). A kérdésre adott válaszokból egyértelműen kitűnik a Pp. 163. § (1)–(2) bekezdéseinek következetes alkalmazása.

A büntető ügyszakos bíráltnál a kérdésre adott válaszok megoszlanak:

- a terhelt vallomása és vagy más arra alkalmas egyéb bizonyítékok (44,91%)
- kizárólag a vádló által indítványozott bizonyítékok (0,38%)
- a felek egyezős, vagy kétségbe nem vont előadása, illetőleg a kétségbe vont, de a perben bizonyítékokkal alátámasztott állításai alapján állapítja meg (22,26%)
- az anyagi igazságnak megfelelően állapítja meg (32,45%)

26. kérdés:

A per eldöntéséhez szükséges tények megállapítása szempontjából miként értékeli a bizonyítékok szá-

bad mérlegelését és a bíró meggyőződése szerinti kialakítását?

A válaszadók túlnyomó többsége szerint a bizonyítékok szabad mérlegelése és meggyőződés szerint történő elbírálása elengedhetetlen feltételei a per eldöntéséhez szükséges tények megállapításának, azonban teljesen megoszlanak a válaszok abban, hogy a másodfokú bíróság a bizonyítási eljárást lefolytató elsőfokú bíróság mérlegelési tevékenységét milyen keretek között bírálja felül. A bírák 43,62%-a arra az álláspontra helyezkedett, hogy a jogviták alapjául szolgáló tények helyes megállapítását nem segíti elő, ha a bizonyítási eljárást lefolytató elsőfokú bíróság logikus mérlegelési tevékenységének eredményét a másodfokú bíróság a saját szubjektív meggyőződése alapján felülbírálja.

A Pp.-nek a másodfokú eljárást szabályozó rendelkezései a bizonyítékok felülmérlegelését a fellebbezési (csatlakozó) kérelem és a fellebbezési ellenkérelem korlátai között nem korlátozza (Pp. 253. § (2) bekezdés). Az új Pp. javaslat bevezeti a felülbírálati jogkör fogalmát. A bizonyítás eredményének mérlegelésénél csak az okszerűtlen mérlegelés felülbírálatát engedi meg, emellett a másodfokú bíróság jogszabálysértés megállapítása nélkül is felülmérlegelheti az elsőfokú bíróságnak az anyagi jogszabályok szerinti mérlegelési jogkörben hozott döntését [új Pp. javaslat 369. § (3) bekezdés a) és d) pontjai].

27. kérdés:

A tényállás megállapítását és a bizonyítékok értékelését mennyiben érinti a Pp.-nek az ítélet teljességéhez fűződő eljárásjogi követelménye?

A civilisztikai ügyszakos bírák 96,27%-a jelölte meg azt a választ, hogy a kereseti kérelem és ellenkérelem alapjául szolgáló és bizonyításra szoruló tények alátámasztására megjelölt bizonyítási eszközöket kell értékelni, és a felek előadásával összevetve kell a bizonyított illetőleg bizonyításra nem szoruló, de csak a per eldöntéséhez szükséges tényeket a tényállásban feltüntetni. A kérdésre adott válaszok tartalma és a válaszok aránya összhangban áll a 25. kérdés válaszaival.

28. kérdés:

Ha a fél eshetőleg keresetet terjeszt elő, az elsődleges eshetőleg keresettel egyidejűleg lefolytatja-e a bizonyítást a másodlagos, ill. harmadlagos stb. kereseti kérelmek alapjául szolgáló tényekre?

Az eshetőleg keresetek elbírálása számtalan eljárási kérdést felvet, ezek egyike a kérelmek alapjául szolgáló tények bizonyításának sorrendisége, amely jelentős ha-

tással lehet a pertartamra, mert ha az elsődleges kereset alapos, csupán ebben kell döntést hozni, így a további kérelmek alapjául szolgáló tények már nem szorulnak bizonyításra. A civilisztikai ügyszakos bírák 64,04%-a a bizonyítás elrendelésénél ezért értelemszerűen betartja ezt a sorrendiséget. A válaszadók 13,60% azonban kifejezetten a pertartam elhúzódásának megelőzése érdekében folytat párhuzamos bizonyítást a pernek abban a szakaszában is, amikor még nem ítélt meg az egyes bizonyítási cselekmények szükségessége. Nem elhanyagolható a b. és d. választ adók aránya sem (összesen 18%). A választ adó bírák több mint 31%-a ezért különböző megfontolásokból abban az esetben is elrendeli a bizonyítást, ha annak szükségessége előre nem ítélt meg, így a bizonyítás nem minden esetben felel meg a Pp. 163. § (1) bekezdésében írtaknak. Nyilvánvaló, hogy a kérelemhez kötöttség elvéből kiindulva a dogmatikailag helyes megoldás az a. válasz, azonban a kérelmek sorrendiségének szigorú betartása jelentősen hozzájárulhat a bizonyítási eljárás elhúzódásához. Ezeket az ellentmondásokat kizárólag a Pp. 121. § (1) bekezdés e. pontjának szigorúbb értelmezése oldja fel, de az ennek megfelelő választ – figyelemmel a kialakult bírói gyakorlatra – csupán a bírák 4,39%-a jelölte meg. [Az új Pp. javaslat 173. § (2) bekezdése már kifejezetten megengedi, de egyúttal szabályozza is a látszólagos tárgyi keresethalmazat előterjesztésének feltételeit.]

29. és 30. kérdés:

Mit tesz abban az esetben, ha olyan bizonyítást rendel el, amelyről időközben kiderül, hogy a per, illetve a vád alapjául szolgáló tények megállapításához szükségtelen?

Mit tesz abban az esetben, ha mindkét fél, illetve az ügyész és a védelem is egyezően indítványozza egy bizonyítási cselekmény foganatosítását, de megítélése szerint az a jogvita, illetve a terhelt büntetőjogi felelőssége szempontjából szükségtelen?

A 29. és 30. kérdésre adott válaszok koherenciáját mutatja, hogy a válaszadók 67%-a (mindkét kérdésre c. választ adók) az általa szükségtelennek ítélt bizonyítást akkor sem folytatja le, ha már esetleg elrendelte, illetve a felek azt egybehangzóan indítványozzák. Több okból is előfordulhat, hogy a már elrendelt bizonyítás lefolytatására a jogvita eldöntése szempontjából még sincs szükség. A válaszadók 82,67%-a ezért a már meghozott döntését megváltoztatja, és a bizonyítást a szükségesnek ítélt irányban folytatja (29. kérdés). Nem elhanyagolható a válaszadók 14,31%-a, akik a másodfokú bíróság eltérő álláspontjától tartva mégis elrendeli a szükségtelennek látszó bizonyítást. Ez utóbbi megoldás a bíró bizonytalanságára is utalhat, amelyre nyilvánvaló hatást gyakor-

ol a másodfokú bíróság hatályon kívül helyezési gyakorlata.

Ugyanez a tendencia jellemzi a 30. kérdésnél adott válaszokat is. Az esetleges hatályon kívül helyezés elkerülése érdekében a választ adó bírák közel 20%-a (19,49%) folytat le olyan bizonyítást is, amely meglátása szerint nem feltétlenül szükséges.

31. kérdés:

Előfordult-e olyan eset, hogy lefolytatott egy bizonyítást, majd a döntésében annak eredményét nem használta fel?

A válaszok szerint minimális azoknak a bírúknak az aránya, akiknél gyakran megtörtént, hogy nem használták fel a döntésnél a lefolytatott bizonyítás eredményét, 79,56%-nál ez csak ritkán, míg 20,39%-nál egyáltalán nem fordult elő.

Mindez látszólag ellentmondásban áll a 29. és 30. kérdésre adott válaszok arányával, azonban a 3 kérdés közül ezt válaszolták meg a legtöbben, így értelemszerűen a válaszok aránya sem hasonlítható össze egymással.

32. kérdés:

Mit tenne Ön elsőként, ha azt észleli, hogy a perben beszerzett szakértői vélemény egyes megállapításai ellentétesek a perben beszerzett más bizonyítékokkal?

A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény a bizonyítási eljárásra vonatkozó szabályokat a szabad bizonyítási rendszer elvi alapjaira építette. Ennek megfelelően azok sem a bizonyítás meghatározott módjára, sem annak eszközére, sem pedig az egyes bizonyítási eszközökhöz fűződő bizonyító erőre nézve nem tartalmaznak rendelkezéseket. Ugyanakkor a részletszabályok megalkotása során kiegészítő elvként figyelemmel volt az időszűrés és pergazdaságosság szempontjaira is. A jogalkotó ezen szempontok együttes érvényesítésére törekedett a szakvélemény ellentmondásainak kiküszöbölésére irányadó szabályok megalkotása során. Ezt szolgálja a Pp. 182. § (3) bekezdése, amely szerint ilyen esetben a bíróságnak az ott meghatározott sorrendben, az ott előírt intézkedéseket kell megtennie. Eszerint a szakvélemény ellentmondásossága esetén a szakértő a bíróság felhívására köteles a szükséges felvilágosítást megadni, ennek eredménytelensége esetén pedig a bíróság – a fél erre irányuló indítványa alapján – más szakértőt rendelhet ki.

A kérdést szinte minden kérdőívet kitöltő megválaszolta. A kérdésre hatféle érdemi válasz volt adható és megállapítható, hogy közülük öt alternatívára a bíróktól jelentős számú (100 darabot meghaladó mennyiségű) je-

lölés érkezett. Ebből olyan következtetés vonható le, miszerint a szakvélemény egyéb bizonyítékkal való ellentmondásának feloldása kérdésében a bírói gyakorlat megosztott. A válaszadók 30+25=56%-a jelölt meg olyan választ, amelynek lényege a szakértőhöz fordulás a szükséges felvilágosítások megadása céljából. Ez a felmerült bizonyítási probléma adekvát megoldásának irányába mutat, a két alternatíva közötti eltérés csekély, de nem jelentéktelen. A válaszadók 25%-a ugyanis csak a szakértőnek az eltérés okára történő nyilatkoztatását tartotta szükségesnek, míg további 30% indokoltnak látta a szakvéleménynek a vele ellentétes bizonyítékkal való ütköztetését is. A törvény előírásaival mindkét megoldás összhangban áll, de az utóbbi megoldást választók bizonyítási koncepciója jobban megfelel az időszerűség és pergazdaságosság követelményeinek. Ha ugyanis az egyedül megidézett szakértőnek az eltérés okára vonatkozó meghallgatása nem vezet el a keletkezett ellentmondás feloldásához, a bíró szükségképpen a vele ellentétes tartalmú vallomást tevő tanúval, ellentétes véleményt adó másik szakértővel való együttes meghallgatásra kényszerül. Ezt pedig célszerű ugyanazon a tárgyaláson, nyomban a szakértő meghallgatása után, a tárgyalás elhalasztása és újabb tárgyalás kitűzése nélkül fogantatosítani. A per koncentrált tárgyalásának követelménye ugyanis megkívánja, hogy ugyanazon a tárgyaláson, a számba jöhető lehető legtöbb eljárás cselekmény elvégzésére sor kerülhessen.

Nem tekinthető inadekvátnak a válaszadók 12%-ának az a válasza sem, amely a szakvélemény tanulmányozása és értelmezése segítségével keresi a megoldást a szakvélemény más bizonyítékkal való ütközésének feloldására. Nem zárható ki, hogy ennek során talál a szakértő véleményben, különösen annak kiinduló adataiban, metodikájában, vagy logikai következtetésiben olyan elemet, amely a másik bizonyítékkal való ütközéssel összefüggésben áll. A szakvélemény szakmai következtetései azonban a szakértő kompetenciájának körébe tartoznak, ezért az ellentmondást előidéző, vitatható szakmai elemmel a szakértőt akkor is szembe kell állítani, ha azt a bíróság a szakvéleményben egyébként megtalálta. Ennek megtétele viszont tartalmilag már nem a jelen b) válasz, hanem a válaszadók 25%-a által választott c) válasz körébe tartozik.

Tévesnek mondható azonban a válaszok azon 13%-a, amely a más bizonyítékkal ellentétben álló szakvélemény elfogadását a felek nyilatkozatától teszi függővé és intézkedik a felek erre vonatkozó nyilatkozatának beszerzése iránt. Amennyiben a felek a bíróság e felhívására előadják, hogy a szakvéleményt nem fogadják el, a bíró idővesztéssel, de szükségképpen a fent részletezett eljárásra kényszerül. Ha pedig a felek az ellentmondó szakvéleményt egyező nyilatkozatukkal elfogadják, a Pp. 163. § (2) bekezdésében írt egyező előadáshoz hasonló helyzet

állhat elő azzal, hogy a bírónak az ellentmondások miatt a szakvéleménnyel kapcsolatban feltétlenül kételkednie kell, amely megakadályozza, hogy arra ítéleti tényállást alapozzon. A polgári perben a peres felek a bizonyítékok bizonyítékul történő elfogadásának kérdésében ugyanis nem köthetnek egyezséget, mert arról kizárólag a bíróság dönthet.

A válaszadók 4%-a olyan választ adott, hogy ha a szakvélemény más perbeli bizonyítékkal ellentétben állna, az eltérés okának vizsgálatára nyomban új szakértőt rendelne ki. Önmagában az ellentmondó szakértői vélemény alapján azonban a bíróság általában automatikusan nem rendelhet ki új szakértőt, mert erre főszabályként nincs eljárásjogi lehetősége, ehhez szükséges a fél erre irányuló bizonyítási indítványa. Kivételesen – amennyiben a szakértői bizonyítást a bíróság hivatalból rendelhette és rendelte el – jogosult hivatalból intézkedni az új szakértő kirendelése iránt. Ez azonban csak perjogi lehetőség, mert ténylegesen sokkal hatékonyabb és gazdaságosabb eljárás az újabb szakértő előtt az ellentmondásoknak a tárgyaláson történő tisztázása.

A válaszok alapján, összességében az állapítható meg, hogy a bírók nagy része tisztában van a szakvéleménynek más bizonyítékkal való ütközése esetén követendő helyes eljárással és konkrét esetben egyértelműen azt választaná. Ugyanakkor figyelemre méltó és elgondolkoztató, hogy a válaszadók egynegyede nem ebbe az irányba indulna el. Elgondolkozásra különösen okot adó körülményként értékelhető, hogy az elmúlt két évben a bírói kar tagjainak széles köre vett részt a szakértői bizonyítással kapcsolatos központi oktatáson.

33. kérdés:

Mit tenne Ön elsőként abban a helyzetben, ha a polgári perben valamelyik fél, illetve büntető ügyben a vád vagy a védelem azt állítja, hogy a szakértői vélemény megalapozatlan vagy irreleváns azért, mert az nem valós (fiktív, nem mérésen alapuló, a perben nem bizonyított vagy éppen cáfolt stb.) adatokon alapul, illetve a per szempontjából marginális – valószínűtlen vagy ritka – helyzetre (pl.: a nem folyamatosan működő üzem vasárnapi zavaróhatására, különleges időjárási körülmények között kialakuló állapotra) vonatkozik?

A szakvélemény beérkezése egy olyan speciális jogi tény, amelynek bekövetkezésével a felek számára különböző eljárásjogi jogosultságok jönnek létre, a bíróság oldalán pedig kötelezettségek keletkeznek ezek gyakorlásának biztosításával kapcsolatban. Ennek keretében köteles értesíteni a feleket a szakvélemény megérkezéséről, valamint tájékoztatnia arról, hogy a szakvéleményre észrevételeket tehetnek, kérhetik a szakértőnek a tárgyalásra

történő megidézését, ahol a szakértőhöz kérdéseket intézhetnek. Mindezt a törvény a felek szakvéleménnyel összefüggő jogosultságaiként fogalmazza meg, amelyek elvileg bármilyen okból és irányba gyakorolhatók [Pp. 182. § (1)–(2) bekezdései]. Ebben beletartozik, hogy a felek kifogásolhatják a szakvéleményt megalapozó, kiinduló adatokat és tényeket, vagy ahhoz alapul vett körülményeket, ill. élethelyzetet is.

Ebben a perjogi helyzetben a törvény a bíróság számára több megoldási lehetőséget is biztosít, amelyek mindegyike szabályszerű, de célszerűségi és pergazdaságossági szempontból nem egyenértékű. A közöttük való választás során abból kell kiindulni, miszerint a bíróság a szakvélemény beérkezése után, annak formai és tartalmi vizsgálata keretében, köteles megvizsgálni – egyebek közt – az induló adatok, az alkalmazott módszerek, valamint a levont logikai következtetések helyességét. Ha ennek nem tett eleget és a beérkezéskor nem észlelte az induló adatokkal összefüggő problémát, ezt feltétlenül pótolnia kell a feleknek az induló adatokra vonatkozó észrevételei alapján. A felek ilyen tartalmú kifogása esetén a leginkább célszerű és adekvát intézkedés, hogy a bíróságnak a szakvélemény megtekintése és értelmezése útján, közvetlenül meg kell győződnie arról, hogy a hiányosság ténylegesen fennáll-e. Amennyiben a fél hivatkozása alapos, a továbbiakban a Pp. 182. § (3) bekezdésének megfelelően kell eljárnia és a szakértőt a szükséges felvilágosítások megadására, ennek eredménytelensége esetén pedig – a fél indítványára – a szakvélemény kiegészítésére, vagy új szakvélemény készítésére kell felhívnia. A kérdőívben a 39%-a, tehát túlnyomó többsége ezt a helyes megoldást választotta.

A törvény előírásainak megfelel az is, ha a bíróság a fél észrevételeit megküldi a szakértőnek (28%), vagy a szakértőt megidézi a következő tárgyalásra (22%) és ott nyilatkoztatja őt a fél kifogásaival kapcsolatban. Előfordulhat azonban, hogy az észrevételekben foglaltak nem állnak fenn, tévesek, vagy alaptalanok. Ezek általában a szakvélemény egyszerű megtekintése alapján megállapíthatók. Emellett a bíróságnak a szakvélemény megérkezése után egyébként is vizsgálnia kell a szakvélemény induló adatainak helyességét. E vizsgálat az esetek jelentős részében szükségtelenné teheti a szakértőnek a tárgyalásra történő megidézését, amelynek mellőzésével költség és idő takarítható meg.

A válaszok ötből három lehetőség körül tömörülve megosztottak, egymáshoz viszonyítva egyiknek sincs túlnyomó többsége. Bár a legtöbben választották, még sem az elvárható mennyiségben jelölték meg a legjobb, egyben leginkább logikus és adekvát intézkedést: ha a fél a szakvélemény valamely hibáját, hiányosságát támadja, a bírónak először a szakvélemény megtekintése útján meg kell győződnie annak fennállásáról.

34. kérdés:

Mit tenne Ön általában elsőként, ha a szakértő véleménye homályosnak vagy önellentmondónak tűnik?

A szakvélemény beérkezésekor a bíróság köteles azt a megfelelő formai és tartalmi vizsgálatnak alávetni, amelynek eredményétől függően a felekkel szemben, a szakértői bizonyítással összefüggő, több irányú tájékoztatási kötelezettsége keletkezhet. Az alaki kellékek áttekintése első sorban a szakértői kompetencia és a véleményadásra való jogosultság ellenőrzését jelenti. A szakvéleménynek a beérkezést követően, de minden egyéb bírói intézkedést megelőzően esedékes tartalmi vizsgálata különösen a kiinduló adatok helyességének, a lefolytatott vizsgálatok szabályszerűségének, az alkalmazott vizsgálati módszereknek, valamint az abból levont logikai következtetéseknek a kontrollját foglalja magába.

A bíróságnak tehát a szakvélemény birtokában, a szükséges intézkedések megtétele előtt vizsgálnia kell a szakértő által felhasznált adatokat, alkalmazott vizsgálati módszereket és levont következtetéseket. Ennek során szükségképpen észlelnie kell, ha a szakvélemény hiányos, homályos, vagy ellentmondó. Amennyiben a szakvéleménnyel kapcsolatban a felek hivatkoznak ilyen körülményre, a bíróságnak a szakvéleményt szintén az előbbiekkal megegyező tartalmi vizsgálatnak kell alávetni a szükséges intézkedések meghatározása céljából. E tartalmi vizsgálat nélkül a bíróság nem kerül abba a helyzetbe, hogy az információk optimális szintjén dönthessen a további eljárási cselekmények szükségességéről. Ennek alapul vételével a válaszolók 49%-a adott a kérdésre helyes és teljes értékű választ azzal, hogy a szakvélemény fogyatékosainak kiküszöböléséhez vezető utat az induló adatok és módszertani kérdések bírói vizsgálatát követően a hiányosságoknak a szakértővel történő tisztázásában jelölték meg. További 42%-nak válaszadónak a szakértő felhívására és a homályos, vagy ellentmondó kérdések tisztázására irányuló válasza szintén megfelel a jogszabály előírásainak. Ennek megtétele azonban önmagában nélkülözi azt a taktikai többletet, amely annak alapján keletkezhet, hogy a bíró a szükséges intézkedések megtétele előtt közvetlen kontroll alá vonja a szakvélemény vitatott részeit és az így nyert információk birtokában, a konkrét probléma ismeretében dönt a kiküszöbölés módjáról.

A válaszok további 3%-a helyesnek mondható annyiban, hogy a bíróságnak valóban nem feltétlenül kell értenie a szakvéleményben foglalt – speciális szakértelmet igénylő – levezetést. Ki kell emelni azonban, hogy ez nem azonos a szakvélemény tartalmi ellenőrzése körébe tartozó, fent felsorolt feladatok teljesítésével. Az induló adatok helyességének, a felhasznált adatok forrásának, az alkalmazott tudományos módszereknek, módszertani útmutatóknak vagy irányadónak tekintett szakmai szab-

ványoknak és szokásoknak az ellenőrzése, a szakértői vizsgálat menetének és a feltárt adatok és tények részletes leírásának áttekintése, valamint levont logikai következtetések kontrollja különleges szakértelmet nem igénylő és a szakvélemény felhasználásának körébe tartozó tevékenység, amely a bíróság kompetenciájának körébe tartozik. Ennek elvégzése igen nagy valószínűséggel alkalmas a szakvélemény homályos, vagy ellentmondó voltának, továbbá ezek forrásának, eredetének a feltárására.

Ugyanakkor a homályos, hiányos, vagy ellentmondó szakvélemény semmiképp sem alkalmas az érdemi döntés meghozatalára önmagában és kizárólag azon az alapon, hogy azt a felek nem kifogásolják. A felek perbeli rendelkezés jogukat gyakorolva meghatározhatják, hogy mely jogukat kívánják perbe vinni és ezt milyen bizonyítékokkal kívánják alátámasztani. A bizonyítékoknak a törvényben meghatározott szabályok szerint történő értékelése és ennek alapján az érdemi döntés meghozatala azonban a bíróság kizárólagos joga és kötelezettsége. Ezért a feleknek a bizonyítékok értékelése tárgyában tett egyező előadása a polgári perben nem releváns.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a homályos és ellentmondó szakvélemény esetén követendő eljárás tekintetében a válaszok 91%-a két, egymáshoz tartalmilag közel álló és a törvény előírásainak is megfelelő alternatíva között oszlik meg. A közöttük fennálló különbség a taktikai szempontokat jobban figyelembe vevő, a célszerű és előrelátó pervezetésben jelölhető meg.

35. kérdés:

Az alábbiak közül melyik megállapítással ért egyet: Amennyiben szakértői vélemények egymásnak ellentmondanak egy ügyben:

Az egymásnak ellentmondó szakvélemények esetén irányadó eljárásra az előző kérdésekkel kapcsolatban leírtak megfelelően irányadók. Ebben az esetben a bíróság akkor jár el helyesen, ha a szakvélemény tartalmi vizsgálata körében leírtaknak és a Pp. 182. § (3) bekezdésében foglaltaknak egyaránt eleget tesz. Az előbbi szükséges ugyanis ahhoz, hogy a bíróság megfelelően képbe kerülhessen az ellentmondás okát és forrását illetően, ennek alapján meghatározhassa a további vizsgálódások szükséges irányát, az ellentmondások feloldásához tisztázandó kérdések körét. Az utóbbi pedig tartalmazza az ellentmondások feloldásának törvényben meghatározott módját, mely elsődlegesen az egymásnak ellentmondó véleményt adó szakértők meghallgatását, annak eredménytelensége esetén pedig az újabb szakértő kirendelésének szükségességét.

A szakvélemény közvetlen bírói tartalmi vizsgálatát, valamint a Pp. 182. § (3) bekezdésének alkalmazását egyaránt magába foglaló választ a válaszadók 32%-a je-

lölte meg. További 63% a tartalmi vizsgálat nélkül, a Pp. 182. § (3) bekezdés alkalmazását választotta. Megállapítható, hogy a törvény előírásainak mindkét válasz megfelel, azonban a 32% válasza tekintendő a célirányos és előrelátó pervitel követelményeinek megfelelőnek.

36. kérdés:

Mit tenne Ön általában abban a helyzetben, ha a szakértő valamely kérdésben úgy nyilatkozik, hogy az ahhoz szükséges szakértelemmel ugyan nem rendelkezik, de ismeretei szerint az adott kérdést a szükséges szakértelemmel bíró másik szakértő sem tudná megválaszolni, mert a rendelkezésre álló adatok alapján az ehhez szükséges vizsgálatok nem végezhetőek el?

A Pp. 177. § (2) bekezdése értelmében a polgári perben a bíróságnak főszabályként a szakértői névjegyzékben szereplő igazságügyi szakértőt kell kirendelnie. A 2016. évi XXIX. törvény 5. § (1) és (2) bekezdései rögzítik, miszerint igazságügyi szakértői tevékenységet az vezethet, akit a névjegyzéket vezető hatóság – meghatározott szakterületre – a szakértői névjegyzékbe felvett. Ezért a szakvélemény felhasználásának egyik alapkérdése annak megvizsgálása, hogy a szakértő a kirendelt szakterületen rendelkezett-e megfelelő szakértelemmel, azaz kompetenciával. Ennek hiányában ugyanis a szakértő nem nyilváníthat az adott ügyben releváns és figyelembe vehető véleményt. E hiányosságot a bírói gyakorlat olyan lényeges eljárási szabálysértésként értékeli, amely az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését vonhatja maga után (EBH 2007.1601.).

Adott esetben a kirendelt szakértő a szakterületén kívüli kérdésben nyilvánított véleményt. Ennek tartalma az volt, hogy a választ a megfelelő kompetenciával rendelkező szakértő sem tudná megadni. Ebben a kérdésben azonban már csak a ténylegesen megfelelő szakértelemmel rendelkező szakértő nyilváníthat a bíróság számára releváns és figyelembe vehető véleményt. Ilyen azonban az adott esetben nem áll rendelkezésre. Ezért a bíróság akkor jár el helyesen, ha a vizsgált információt tartalmazó szakvéleményt a feleknek kiadja, majd az ő bizonyítási indítványaitól függően rendelkezik újabb szakértő kirendelése iránt. A kérdésre ezt a helyes választ jelölte meg a válaszadók 46%-a.

Mivel a megfelelő kompetencia hiányában információt adó szakértő jogi értelemben értékelhető véleményt nem nyilváníthatott, az általa előadottak nem szolgálhatnak viszonyítási alapként a további bizonyítás szükségességének, vagy szükségtelenségének az elbírálásához sem. Ezért az újabb szakértő kirendelésének indítványozása nem minősíthető szükségtelen költségek előidézésének még abban az esetben sem, ha az újabb és kompetens

szakértő utóbb megerősíti a korábban, kompetencia nélkül nyilatkozó szakértő álláspontját [Pp. 8. § (5) bekezdése]. Ezt a választ jelölte meg a válaszadók 19%-a.

Ugyanakkor a válaszok helyes értékelése során nem hagyható figyelmen kívül az a körülmény sem, miszerint a kérdőívet kitöltők majdnem 20%-a erre a kérdésre egyáltalán nem adott választ. Ennek oka lehet mind a kérdés feltevésének bonyolultsága, mind a helyes válaszban való bizonytalanság. Emellett figyelemre méltó az is, hogy a válaszadók 19%-a inkompetens szakértő nyilatkozata alapján minősítette volna a további szakértői bizonyítást indokolatlannak.

37. kérdés:

Mit tenne Ön, ha a szakértő a vélemény nyilvánítással alapos ok nélkül késlekedik, és határidő hosszabbítást sem kér, illetve a meghosszabbított határidőn belül sem nyilvánít véleményt?

A Pp. 185. § (2) bekezdése értelmében a bíróság a szakvélemény előterjesztésére engedélyezett határidő lejártát követő naptól, napi 1%-kal csökkenti annak a szakértőnek a munkadíját, aki a véleménynyilvánítással alapos ok nélkül késlekedik és a véleménynyilvánításra nyitva álló határidő alatt, a határidő meghosszabbítását nem kéri (104. §), illetve a meghosszabbított határidő alatt sem nyilvánít véleményt. E szabály egyszerű nyelvtani értelmezése alapján megállapítható, hogy a napi 1%-os díjcsökkentés olyan objektív szankció, amelyet a törvényben meghatározott két konjunktív feltétel megvalósulása automatikusan kivált. Ez azt jelenti, hogy egyrészt a szakvélemény előterjesztésére nyitva álló határidő lejártá, másrészt az ezt megelőzően előterjesztett határidő hosszabbítás iránti kérelem hiánya önmagában megalapozza a jogkövetkezmény beállítását, azaz a szakértői díj napi 1%-kal történő csökkenését.

A törvény ehhez hasonlóan fogalmaz a szakértővel szemben kiszabható pénzbírság jogintézményével kapcsolatban is. A Pp. 185. § (1) bekezdés c) pontja értelmében a bíróság az okozott költségek megtérítésére kötelezi és pénzbírsággal sújtja azt a szakértőt, aki a véleménynyilvánítással alapos ok nélkül késlekedik, illetve a várható késedelemről a bíróságot a számára nyitva álló határidő lejártá előtt nem értesíti. A törvény idézett rendelkezésének egyszerű nyelvtani értelmezése alapján megállapítható, hogy a pénzbírság kiszabását a késedelem tényének és a határidőben való értesítés hiányának az együttes fennállása önmagában megalapozza, ahhoz sem külön felhívásra, sem egyéb feltétel megvalósulására nincs szükség. Ugyanakkor a „kötelezi, és „sújtja” kifejezésekől következően e jogkövetkezmények alkalmazása a bíróságnak olyan kötelezettsége, amellyel kapcsolatban öt mérlegelési lehetőség nem illeti meg.

A törvény e rendelkezéseiből az következik, hogy a kérdőív kitöltése során a válaszadók azon 31%-a járt el helyesen, amely az a) válasz megjelölését választotta, mert ez mindkét kötelezően alkalmazandó jogkövetkezmény levonását tartalmazza.

A válaszadók többsége úgy vélte, hogy a kérdésben megjelölt helyzetben akkor jár el helyesen, ha a szakértőt újabb határidő biztosításával és a jogkövetkezményekre történő figyelmeztetés mellett felhívja a szakvélemény előterjesztésére. Ennek során 55% figyelmen kívül hagyta a fenti szabályok kógens jellegét. Emellett a Pp. 104. § (1) bekezdésére figyelemmel természetesen nincs akadálya annak, hogy a bíróság az általa megszbott határidőt – köztük a szakvélemény előterjesztésére engedélyezett határidőt – legfeljebb egy alkalommal meghosszabbíthassa, azonban e meghosszabbítás azonban a most vizsgált szankciók alkalmazása alól nem mentesít. Ennek figyelmen kívül hagyása konkrét esetben a perben fölösleges időmúláshoz, illetőleg annak elhúzódsához vezethet.

A válaszoknak háromból két lehetőség között, a fenti arányban történő megoszlása arra utal, hogy a bírónak több mint a fele nem alkalmazza következetesen azokat a szankciókat, amelyeket a törvény a szakértői késedelem jogkövetkezményeként előír. Az új szakértői törvénnyel összefüggő oktatások során indokoltan mutatkozik az erre vonatkozó figyelem-felhívás.

38. kérdés:

Tapasztalatai szerint a közjegyzői nemperes eljárásban, illetőleg a bíróságnál lefolytatott előzetes bizonyítás alapján elkészített szakértői vélemény megnynyiben segít elő a perek ésszerű időn belül történő befejezését?

A jogalkotó huzamos ideje keresi az előzetes bizonyítás jogintézményének helyét és funkcióját mind a polgári per egészében, mind pedig a szakértői bizonyítás körében. Ennek alakulásában két egymással ellentétes tendencia figyelhető meg. Egyrészt komoly előnyökkel járhat, bizonyos esetekben pótolhatatlan bizonyítékul szolgálhat, ha a szakértő már a per megindítása előtt kirendelésre kerülhet, melynek alapján a szükséges vizsgálatokat elvégezheti és szakmai véleményét már a keresetlevél benyújtása előtt a felek rendelkezésére bocsájthatja. Másrészt tapasztalati tények szólnak amellet, hogy az ilyen módon beszerzett szakértői vélemény gyakran kiegészítésre szorulhat amiatt, hogy a per során azzal szoros összefüggésben álló új tényállási elemek merülhetnek fel. Az ideális megoldás e két szempont egyeztetésével munkálható ki, amely az új Pp. hatályba lépésével várható.

Ehhez kívánt támpontokat és tapasztalatokat gyűjteni a kérdőív 38. kérdése. Az erre adott válaszok jól tükröz-

ték az előző bekezdésben említett kettősséget. A válaszadók 25%-a úgy értékelte, hogy az előzetes bizonyítás során beszerzett szakértői vélemény csak ritkán segíti a per ésszerű határidőben történő befejezését, mert az a perben gyakran szorul kiegészítésre. Ezzel szemben a válaszadók 12% látta úgy, hogy az az esetek többségében perbeli bizonyítékként felhasználható.

Mindkettőnél beszédesebb azonban az a harmadik adat, amely szerint a kérdőívet kitöltők 48%-a erre a kérdésre nem adott választ. Ennek oka lehet a probléma ritka előfordulása, az azzal összefüggő tapasztalatok hiánya, valamint a fent írt kettősségből származó bizonytalanság is.

A konkrét perben adandó konkrét válasz ugyanis nagymértékben függ a konkrét per tárgyatól és annak tényállásától, a felek ezzel összefüggő jognyilatkozatától és tényelődásától, mindezeknek az előzetes bizonyítást követő esetleges változásától, az előzetes bizonyítás keretében eljáró szakértő munkájának színvonalától, valamint ezeken kívül még egy sor más körülménytől.

39. kérdés:

Mit tenne Ön, ha a tárgyalás tervezett időtartama nem elegendő a megidézett tanúk kihallgatására, vagy a szakértő meghallgatására?

A Pp. 136. § (4) bekezdése értelmében a tárgyalásra megidézett és megjelent tanút vagy szakértőt a bíróság még akkor is kihallgatja, ha az adott határnapot a felek valamelyike elmulasztotta és emiatt a tárgyalás elhalasztásának, vagy bírósági meghagyás kibocsátásának van helye.

A törvény idézett rendelkezésének egyszerű nyelvtani értelmezése alapján az állapítható meg, miszerint a megidézett és megjelent tanú vagy szakértő kihallgatása a bíróság mérlegelést nem tűrő kötelezettsége. Ebben az esetben ugyanis a jogalkotó a mulasztásos döntéssel szemben a bizonyítékok alapján hozandó határozatot részesítette előnyben. A tanú vagy szakértő kihallgatása után azonban újból megnyílik a bíróság számára a lehetőség, hogy mérlegelje vagy az érdemi határozat általános szabályok szerint történő meghozatalának, vagy a tárgyalás elhalasztásának, vagy bírósági meghagyás kibocsátásának a lehetőségeit.

A kérdőívet kitöltőknek majdnem 70%-a a tanú vagy szakértő kihallgatásának opcióját választotta és ennek az arálynak az értékét növeli az a körülmény is, hogy elenyészően kevés a válaszadást kihagyók száma.

40. kérdés:

Mit tenne Ön, ha a felek, vagy a vádlott, illetve védője, olyan tanút állít elő, vagy olyan tanú megidézé-

sét indítványozza, akit a bíróság a korábbi indítvány alapján nem idézett meg?

A bizonyítási eljárás lefolytatása a bíróság feladata, a bizonyítás kötelezettsége pedig a feleket terheli (Pp. 163–164.§). Amennyiben ennek teljesítése során a fél a tényállításait tanúkkal kívánja bizonyítani, meg kell jelölnie – egyebek közt – az adott tanúval bizonyítani kívánt tényeket [Pp. 167. § (1) bekezdése]. A tárgyaláson az elnök ügyel arra, hogy a tárgyalás ne terjedjen ki az ügygel összefüggésben nem álló körülményekre, és az ügyre nem tartozó kérdésekre [Pp. 133. § (2) bekezdése].

A törvény idézett rendelkezése a perben akként érvényesülhetnek, hogy a fél a tanú kihallgatására irányuló bizonyítási indítványa megtétele alkalmával megjelöli aki hallgatása útján bizonyítani kívánt tényeket, amelyeket az elnök a relevancia szempontjából kontrollál és annak eredményétől függően elrendeli a jogvita elbírálása szempontjából releváns bizonyítás lefolytatását. E bírói kontroll érvényesülése és a relevancia kérdésében való állásfoglalása nélkül a perben tanúbizonyítás lefolytatására nincs jogi lehetőség. Ezért a bíróság által nem idézett, de a fél által előállított tanú kihallgatásának elvileg nincs akadálya, foganatosításának azonban előfeltétele az említett kontroll érvényesülése.

Ebből következően a kérdőívet kitöltők 81%-a helyes választ adott, amikor az előző bekezdésben írtakkal tartalmilag megegyező, ill. ahhoz legközelebb álló b) választ jelölte meg. Mivel a másik két válaszlehetőséget megjelölők száma elenyészően csekély, megállapítható, hogy e kérdésben a bírói gyakorlat túlnyomóan egységes.

41. kérdés:

Hogyan értékeli, ha a fél (büntető ügyben a kérdőzni jogosult) eldöntendő (csak igennel, vagy nemmel megválaszolható) kérdést tesz fel a tanúnak?

A polgári perben a tanú olyan – a feleken kívüli – személy, aki az ügyben releváns és a múltban megtörtént tényekre vonatkozó ismereteit közli a bírósággal és ezzel segíti a tényállás megállapítását. A tanúvallomás, mint bizonyítási eszköz lényegi eleme, hogy a bíróság a tanúnak a múltbeli tényekre, vagy eseményekre vonatkozó ténybeli tudomását kívánja a tényállás megállapításához felhasználni. A bíróság tehát a tanú ezekre vonatkozó visszaemlékezéseit értékeli bizonyítékként. Ebből okszerűen az következik, hogy a bíróság elsődlegesen arra kíváncsi, amit a tanú a feltett kérdésre válaszként, saját visszaemlékezései alapján, szabad szöveges formában, önmaga által megfogalmazva előad. A peres felek és képviselőik a tanúhoz kérdés feltevésére jogosultak, kérdéseik megfogalmazásával szemben azonban az az elvárás érvényesül, hogy alkalmas legyen a tanú számára, annak

szabad szöveggel történő megválaszolására. Ezért a tanúhoz feltenni kívánt kérdések a választ semmilyen formában nem tartalmazhatják. Ezért az ilyen kérdés a tanúhoz nem tehető fel, a helyes megoldás, ha a bíróság felhívja a kérdezőt a kérdésnek más megfogalmazással történő feltevésére.

Előfordulhat azonban olyan kivételes eset, amikor a tanú valamilyen okból önmaga által megfogalmazott szabad szöveges választ nem ad. Ilyenkor a bíróság engedélyezheti, hogy a tanú az elé tárt alternatív válaszok közül választhasson, amely körülményt azonban a jegyzőkönyvben fel kell tüntetni, a tanú arra adott válaszában bizonyító erejét pedig a bíróság mérlegeléssel határozhatja meg.

Ehhez képest mind a főszabály szerint válaszoló 52%, mind a kivételes szabályból kiinduló 32% válaszadó a jogszabályoknak megfelelő választ adott. A kérdéssel összefüggő bizonytalanságra utalhat azonban, hogy arra a kérdőívet kitöltők 13%-a nem adott választ.

42. kérdés:

Ha a tárgyaláson a tanú, vagy a szakértő szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg, és távolmaradását előzetesen nem menti ki, milyen jogkövetkezményeket alkalmaz?

A Pp. 185. § (1) bekezdésének a) pontja értelmében a bíróság a szabályszerű idézés ellenére meg nem jelenő és távolmaradását előzetesen, alapos okkal ki nem mentő tanút, vagy szakértőt az okozott költségek megtérítésére kötelezi, egyben pénzbírsággal sújtja. A bíróság első mulasztás esetén elrendelheti, míg ismétlődő mulasztás esetén köteles elrendelni a magát előzetesen ki nem mentő tanú vagy szakértő elővezetését.

A törvény idézett rendelkezéseiből az következik, hogy – a 37. kérdésnél leírtakkal egyezően – a jogalkotó szóhasználatának nyelvtani értelmezése alapján, a bíróság a Pp. 185. § által meghatározott jogkövetkezmények közül nem mérlegelheti az okozott költségek megtérítésére és pénzbírság fizetésére kötelezés jogkövetkezményeinek az alkalmazását, hanem ezeket köteles elrendelni. A mérlegelés lehetősége kizárólag arra szorítkozhat, hogy az első alkalommal mulasztó tanú vagy szakértő elővezetését elrendelje-e vagy sem.

Ebből következően a kérdést a kérdőívet kitöltők 42%-a válaszolta meg helyesen, a pénzbírság kiszabásának szankcióját tartalmazó b) válasz megjelölésével. Ezzel szemben a válaszolók 48%-a értékelte úgy, hogy elegendő a tanú/szakértő ismételt idézése és figyelmeztetése az újabb mulasztás jogkövetkezményeire. Ezek figyelmen kívül hagyták, hogy a pénzbírság kiszabása a törvény mérlegelést nem tűrő, kötelezően alkalmazandó rendelkezése, amelynek célja a tanú/szakértő bíróság előtti megjelenésének biztosítása és a per ilyen okból történő elhúzódásának

megakadályozása. Meg kell jegyezni, hogy a válaszadók 4%-a szerint kell a tanút/szakértőt már az első mulasztás esetén elővezettetni. Ezt a törvény értelmében a bíróság konkrét esetben valóban mérlegelheti, de általános gyakorlatként történő alkalmazása túlzónak tűnik.

43. kérdés:

Ha egy adott tényállási elem tekintetében egyetlen tanú vallomása áll rendelkezésre:

A római jogban, a császárkorban meghatározták, hogy mely bizonyítási eszköz milyen bizonyító erővel rendelkezik, innen származik az unus testis nullus testis (egy tanú nem tanú) elve. A hatályos Polgári perrendtartás azonban a szabad bizonyítási rendszer elvi alapjaira épül, amelynek értelmében a bíróság sem a bizonyítás meghatározott módjához, sem meghatározott bizonyítási eszközökhöz nincs kötve. A tényállás megállapításához bármilyen bizonyítékot felhasználhat és főszabályként maga határozhatja meg a bizonyítékok bizonyító erejét is [Pp. 3. § (5) bekezdése és Pp. 206. § (1) bekezdése]. Ez azt jelenti, hogy az ügy tényállásától, a rendelkezésre álló más bizonyítási eszközöktől, valamint a tanúvallomás hitelt érdemlő voltától függően a bíróság akár egy tanú vallomására is alapíthatja az ügyben meghozott érdemi döntését. Ennek döntő feltétele a tanúvallomásnak a Pp. 206. § (1) bekezdésében írt szabályok szerint történő mérlegelése.

A kérdőívet kitöltők válasza négy alternatívából három között erősen megoszlik. További vizsgálatot igényelne annak meghatározása, hogy ez a bírói gyakorlat bizonytalanságára, a tényállások sokféleségére, vagy egyéb okra vezethető vissza. A fent levezetett helyes alternatívát a válaszadók 51%-a jelölte meg, 21% tartotta szükségesnek, hogy a kérdéses tanú vallomását másik tanúvallomás is támogassa, míg 16% az egyetlen tanúvallomás elfogadását a fél állításával való megegyezéshez kötötte.

44. kérdés:

Egyetért-e az alábbi megállapítással? Ha több tanú vallomása között eltérés mutatkozik egy kérdésben:

A Pp. 173. § (4) bekezdése értelmében, amennyiben a tanú vallomása más tanú vallomásával, vagy valamelyik fél személyes előadásával ellentétesnek látszik, az ellentét tisztázását szükség esetében szembesítéssel kell megkísérelni.

A gyakorlati tapasztalatok alapján a tanúvallomások között mutatkozó eltérések az esetek kis részében az eltérés alapjául szolgáló tényekre, vagy körülményekre vonatkozó részletes kikérdezés és meghallgatás útján tisztázhatók. Az esetek többségében azonban nem mellőzhető az ellentétes tartalmú vallomást tevő tanúk szembe-

sítése és a vallomásaik között mutatkozó eltérésekre, egymás jelenlétében történő részletes kihallgatása. Természetesen kiegészítő megoldásként felmerülhet még a vitatott tényekre vonatkozó újabb bizonyítási eszköz bejelentése is.

A kérdőívet kitöltők kiemelkedően magas arányban, 63%-ban választották a tanú ismételt kihallgatását és szembesítését magába foglaló választ. A többi kitöltő válassza további négy alternatíva között oszlott meg, amelyek külön-külön, elenyészően kevés jelölést kaptak. Mindebből levonható az a következtetés, miszerint a kérdésben a bírói gyakorlat egységes és a jogszabályoknak megfelelő.

45. kérdés:

Melyik kijelentéssel ért egyet? Ha valamely tény vonatkozásában meg nem döntött bizonyító erejű okirati bizonyíték áll rendelkezésre, de e mellett a fél további bizonyítás elrendelését indítványozza:

Gyakran a bizonyítékok királynőjének is nevezett okirat sajátos helyet foglal el a perbeli bizonyítékok rendszerében. n a kiállításának az idejére nézve, statikus módon rögzít a belefoglalt tényeket vagy jognyilatkozatokat, amelyek az írásbeli forma miatt huzamos idő elteltével is jól rekonstruálhatók maradnak. Az okirati bizonyítéknak a tényállás megállapítása során jelentkező nagyfokú megbízhatósága miatt a jogalkotó e bizonyítási eszközök között kiemelten kezeli és annak alkalmazására ösztönöz. Ezt a szándékát juttatja kifejezésre a Pp. 193. §-a, amely szerint az okirattal bizonyítható tényállásra nézve a bíróság az egyéb bizonyítást mellőzheti. A törvény idézett rendelkezése azonban csupán e szándék jelzésére szolgál és az okirati bizonyítás terén sem korlátozza a szabad bizonyítás elvét. A „mellőzheti” szóhasználatból következően a bíróság az ügy tényállásától, az okirat tartalmától, a felek perbeli nyilatkozataitól és a rendelkezésre álló más bizonyítási eszközöktől függően, szabadon mérlegelheti, hogy a fél által megjelölt okiratot elegendőnek találja-e az érdemi döntést megalapozó tényállás megállapításához. A Pp. 193. § ellenére, az okirattal igazolt tényekkel kapcsolatban sem indokolt a további bizonyítás mellőzése, ha azt az okirat fogyatékosai szükségessé teszik, vagy az ellenérdekű fél az okirattal szemben releváns ellenbizonyítást ajánl fel. A szabad bizonyítási rendszer elve érvényesül ugyanis abban a jogalkotói megfontolásban, miszerint a törvény az okiratok valamennyi típusával szemben lehetővé teszi az ellenbizonyítást.

A kérdésre adható lehetséges válaszok áttekintése alapján megállapítható, hogy a Pp. 193. §-ával tökéletesen egybevágó és ezért hibátlannak mondható opciót nem tartalmaznak. A Pp. 193 § ugyanis csak lehetőségként, míg az a)–f) válaszok kötelezettségként fogalmazzák meg a kérdésben írt esetben követendő eljárást. Ennek kieme-

lése után a válaszok úgy értékelhetők, miszerint azoknak a különböző alternatívák közötti megoszlása azt mutatja, hogy a Pp. 193. § által meghatározott és az előző bekezdésben vizsgált elvek megfelelően érvényesülnek a bírói gyakorlatban. Ezt támasztja alá, hogy a válaszadók 52%-a adott a Pp. 193. §-hoz a lehető legközelebb álló választ. További 29% az okiratot megkérdőjelező bizonyíték felmerülése miatt látta szükségesnek bizonyítás elrendelését, amely a Pp. 193. § megengedő szabálya folytán szintén helyes és indokolt megoldás. Figyelemre méltó, hogy a válaszadók majdnem 4%-a nem a tényállás megállapításának a szempontjai miatt döntött az okiraton felüli bizonyítás elrendelése mellett, hanem mert tart a másodfokú bíróság eltérő jogi álláspontjától és emiatt az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezésétől. Szerencsére elenyészően kevés, fél százalékot sem éri el azoknak a száma, akik szerint a kért bizonyítást azért kell elrendelni, mert a bíróság a fél kérelméhez kötve van. Ez a kötöttség ugyanis a bizonyítási indítványok tekintetében nem érvényesül. (Pp. 3. § (4) bekezdése) Az igazság kiderítésére való törekvést előtérbe helyező – a válaszadók 4%-a által megjelölt – e válasz megjelölésének oka pedig a Pp. régebbi szabályain alapuló beidegződésekben jelölhető meg.

46. kérdés:

Ha a fél az állítását okirattal bizonyítja, az ellenérdekű fél kérelmére elrendeli-e az ellenbizonyítást?

A törvény mind a közokirattal, [Pp. 195. § (7) bekezdése] mind a teljes bizonyító erejű magánokirattal, (Pp. 197. § (1) bekezdése] mind pedig az egyszerű okirati bizonyítékkal szemben (Pp. 199. §) lehetővé teszi az ellenbizonyítást. Ezért ennek elbírálása során nem az okiratokra, hanem a bizonyítékok értékelésére vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Ebből következően az ügy tényállásától, valamint a rendelkezésre álló bizonyítékok tartalmától és terjedelmétől függ, hogy a bíróság adott esetben szükségesnek tartja-e és ezért elrendeli-e az okirattal szemben az ellenbizonyítást.

A válasz tartalmát tehát erősen determinálják az ügy egyedi sajátosságai, amelyekre nézve a kérdés nem tartalmaz adatokat. Erre vezethető vissza a válaszolók bizonytalansága és emiatt a válaszoknak a lehetséges opciók közötti viszonylag nagy szóródása. Ezzel magyarázható, hogy a „mindig”, a „gyakran és a „ritkán” válaszokat a válaszadók megközelítőleg azonos arányban (25-25-30%) jelölték meg. A „soha” viszont még akkor is indokolatlan, életszerűtlen és túlzottan merev, ha az mindössze 3,5% jelölést kapott. Aggodalomra adhat okot az is, hogy a kérdésre a kérdőívet kitöltők 15%-a egyáltalán nem adott választ. Valószínűsíthető, hogy ők azok, akik nem a lehetséges alternatívákban, hanem magában az alkalmazandó szabályban bizonytalanok.

47. kérdés:

Melyik kijelentéssel ért egyet? Ha a fél egy olyan nem minősített okiratot nyújt be bizonyítékként, amelynek tartalma a perben beszerzett egyéb bizonyítékokkal nem ellentétes:

A Pp. 195-198. §-ok hatálya alá nem tartozó és ezért egyszerű okiratnak minősülő bizonyíték bizonyító erejét a bíróság maga határozza meg és a 199. § értelmében a tárgyalás, valamint a bizonyítás eredményeként, a Pp. 206. § (1) bekezdésében írt szabályok alkalmazásával ítéli meg, hogy az a tényállás megállapítása során mennyiben vehető figyelembe. Ezért amennyiben a becsatolt okirat tartalma a korábban beszerzett bizonyítékokkal összhangban áll, ugyanarra a tényállási elemre a további bizonyítás általában szükségtelen. Az okirat formai vagy tartalmi rendellenességei, más bizonyítékkal való összhangjának a hiánya azonban szükségessé tehetik a további bizonyítást.

Ennek megfelelően a válaszadók 58%-a az előző bekezdésben leírtakkal összhangban álló a) változatot jelölte meg helyes válaszként. A b) változat megjelölése viszont a válaszadók 22%-ának a bizonytalanságára utal. A bizonyítékként becsatolt okirat a fél nyilatkozatain kívül még nagyon sok más adatot vagy tény tartalmazhat, amelyek elfogadásának nem feltétele a másik fél kifejezett, vagy hallgatóságos elfogadó nyilatkozata. Az előző kérdéshez hasonlóan itt is aggodalomra okot adó figyelem-felhívásként értékelhető, hogy a kérdőívet kitöltők 18%-a e kérdésre egyáltalán nem adott választ, amelynek oka vélelmezhetően az alkalmazandó szabályokban való bizonytalanság.

48. kérdés:

Melyik kijelentéssel ért egyet? Ha a per eldöntéséhez valamely helyszín vagy állapot ismerete szükséges:

A Pp. 188. § (1) bekezdése értelmében, amennyiben a per elbírálása szempontjából lényeges körülmény megállapításához vagy felderítéséhez személy, tárgy, tény vagy helyszín közvetlen megfigyelése, illetőleg megvizsgálása szükséges, szemlének van helye. A szemle a tárgyi bizonyítékok észlelésének és per tárgyává tételének alapvető bizonyítási eszköze. A törvény idézett rendelkezéséből következően, továbbá a közvetlenség elvére figyelemmel a szemle foganatosítása a bíróság feladata. Amennyiben a szemle kivitelezése nem ütközik fizikai akadályba és nem jár aránytalan költséggel sem, azt sem a helyszínről készült fénykép vagy vázrajz, sem pedig a szakértő kiküldése nem helyettesítheti.

Általánosságban elmondható, hogy a jogvita elbírálása szempontjából releváns állapotot tükröző szemle ugyanolyan megbízható bizonyítási eszköz, mint az okirat. Eh-

hez képest lényegesen ritkábban él vele a bíróság, mint ahogy azt megtehetné és mint ahogy az szükségesnek mutatkozik. Ennek oka lehet a kényelem, a nagy ügy mennyiség és a szemle időigényességével összefüggő téves beidegződések. Ezek a meghatározó tényezők figyelhetők meg a kérdésre adott válaszokban is. A kérdőívet kitöltők 41%-a helyesen járt el, amikor a helyszínek a bíró által történő megtekintését jelölte meg. Megfigyelhető azonban a bírói gyakorlatnak egy olyan kedvezőtlen irányba történő elmozdulása, miszerint a bíró a helyszín megtekintését kizárólag a szakértőre bízta (17%), vagy beéri a helyszínről készült fénykép, ill. vázrajz bemutatásával (28%). A „szemle” kifejezés fogalmilag magába foglalja valaminek a „látását”, „megtekintését”, azaz a döntéshozó által történő közvetlen érzékszervi észlelését. A közvetlenség elvének szintén az felel meg, ha a bíró az ítéletét – vagy a tárgyalóteremben, vagy a helyszínen – közvetlenül megtekintett és megvizsgált bizonyítékokra alapítja. Emellett sem a szakértő kiküldése, sem a fényképfelvétel vagy vázrajz megtekintése nem garantálhatja, hogy azok alkalmazásával a bíró a helyszín vagy objektum valamennyi jogilag releváns elemét megismerheti, mert ez általában csak annak közvetlen vizsgálata alapján lehetséges. Figyelmet érdemel, hogy a kérdőívet kitöltők 12%-a e kérdésre nem adott választ, amely vélhetően a jogi háttérrel és a jogalkalmazói gyakorlattal összefüggő bizonytalanságaikra vezethető vissza.

49. kérdés:

Előfordult-e már olyan, hogy ha a fél által rosszhiszeműen vagy sikertelenül végzett bizonyítással felesleges költséget okozott, akkor Ön ennek viselésére a per érdemi eldöntése nélkül kötelezte?

A Pp. 8. § (1) bekezdése értelmében a felek perbeli jogait jóhiszeműen és rendeltetésszerűen kötelesek gyakorolni. Ezen alapelvi szintű rendelkezés megsértését a törvény több helyen, köztük a a költségviselésre vonatkozó rendelkezések közt szankcionálja. Ennek során a jogalkotó abból indul ki, miszerint a pernyertes fél perköltségként csak a jóhiszemű és rendeltetésszerű pervitel mellett felmerült kiadásai megtérítését igényelheti. Ezt a Pp. 8. § (5) bekezdésére figyelemmel megalkotott Pp. 80. § (2) bekezdése akként valósítja meg, hogy kimondja, miszerint a fél a pernyertessége esetén sem követelheti – egyebek közt – annak a költségnek a megtérítését, amelyet a rosszhiszeműen, vagy sikertelenül végzett bizonyítással feleslegesen okozott. A feltételes módon történő megfogalmazással a jogalkotó csupán megteremtette e szankció alkalmazásának a lehetőségét, amelynek során a bíróságok számára széles körű mérlegelési jogot biztosított. Szükséges kiemelni továbbá, hogy a törvény e rendelkezése nem a perköltség egészére, hanem annak

csupán a felesleges bizonyítással okozott részére vagy tételére irányadó. E szabály jogpolitikai célja az idő-és költségoptimalizálás ösztönzése a bizonyítási eljárásban.

A kérdőív 49. kérdésére érkezett válaszok alapján megállapítható, hogy a vizsgált szabály alkalmazása tekintetében határozott és egy meghatározott irányba mutató gyakorlat nem alakult ki. A kitöltők által választott megoldások kilenc előre megadott lehetőség között erősen szóródnak, amely a bírói gyakorlat bizonytalanságára és kiforratlanságára utal. Ezt támasztja alá többek között, hogy a szankciót minden esetben, valamint a sosem alkalmazók aránya megközelítőleg azonos, 12., ill. 13%. A szankciót soha nem alkalmazók válaszából azonban ki kell emelni, miszerint az magába foglalja azt is, hogy a felesleges bizonyítás költségeiben azért nem marasztalnak, mert magát a rosszhiszemű, sikertelen vagy felesleges bizonyítást el sem rendelik. A kért bizonyítás e tulajdonsága – azaz annak feleslegessége vagy sikertelensége – azonban a legtöbb esetben előzetesen, az elrendeléskor nem állapítható meg. Ugyanakkor a szabály félreértelmezéseként értékelhető, ha valaki önmagában a rosszhiszemű vagy a sikertelen bizonyítás miatt – az egyéb peradatoktól független büntetésként – elutasítja a keresetet (2,5%). Emellett nem állják meg a helyüket azok az érvek sem, amelyek azért mellőzik az érdemi döntéstől függetlenül az ilyen költségben való marasztalást, mert álláspontjuk szerint az ilyen bizonyítás indítványozása a jóhiszemű pervitel követelményeivel összhangban álló taktikai megfontolásokon alapul (6%). Nem mellőzhető továbbá e szankció alkalmazása a fellebbezéssel és a másodfokú bíróság feltételezett döntésével összefüggő indokok miatt sem (2+0,8%). Végül ki kell emelni, hogy a bírói gyakorlatnak az előbb említett bizonytalanságával és kialakulatlanságával összefüggő megállapításokat erősíti az a körülmény is, miszerint a kérdésre a kérdőívet kitöltők 42%-a nem adott választ.

50. kérdés:

Egyetért-e a következő megállapítással? Véleményem szerint az ítélet akkor túlbizonyított, ha:

A kérdés arról próbál információt gyűjteni, hogy a kitöltők mennyiben vannak tisztában a túlbizonyítás fogalmával, annak fogalmi elemeivel, valamint lényeges tartalmával. Elgondolkoztató, hogy a válaszadók 50%-a az a) választ jelölte be, amely szerint a bírósági eljárásban csak azok a bizonyítási cselekmények értékelhetők túlbizonyításként, amelyek a bizonyítandó tényeket illetően túlterjeszkednek, azaz kilépnek a jogvita elbírálására irányadó anyagi jogi jogszabályok alkalmazása szempontjából releváns tények keretei közül. Ez a válasz azonban téves. Az anyagi jogi jogszabály alkalmazása szempontjából irreleváns bizonyítás ugyanis nem túlbizonyításnak, hanem

szükségtelen és felesleges bizonyítási cselekményeknek minősül. Lefolytatásuk sem a jogvita minősítésére, sem az alkalmazott jogkövetkezményekre nem hat ki. Az egész per szempontjából meddő időmúlásnak, továbbá indokolatlan költségek generálásának tekinthető.

A túlbizonyítás valójában a szükséges és releváns tényekre vonatkozó bizonyításhoz kapcsolódó fogalom. Fennállása a foganatosított bizonyítási cselekményeknek azt a mennyiségét, illetőleg a lefolytatott bizonyítási eljárásnak azt a minőségét jelenti, amely szerint a bíróság jogilag releváns tényekre folytatott le bizonyítást, de ahhoz a szükségesnél több, nagyobb számú bizonyítási eszközt vett igénybe. Magába foglalja azt a lényeges fogalmi elemet, miszerint a bíróság a bizonyítási eljárás során, a releváns tények tekintetében eljutott a döntéshozatalhoz szükséges mértékhez, ezért döntését meghozhatta volna, ennek ellenére, ugyanazokra a tényekre, akár saját elhatározása alapján, akár a felek indítványára, a bizonyítási eljárást tovább folytatta. A releváns tényekre vonatkozó, de a szükséges mértéket meghaladó bizonyítás pedig ugyanolyan indokolatlan időmúlással és fölösleges költségekkel jár, mint ha az a jogvita elbírálása szempontjából közömbös tényekre vonatkozna. Mindezt csak a válaszadók 32%-a jelölte meg helyesen a c) válasz kiválasztásával.

Az alkalmatlan bizonyítási eszközök felhasználása a túlbizonyítás helyett inkább szükségtelen és felesleges bizonyításként értékelhető. Ennek minősítése során nem hagyható azonban figyelmen kívül az a körülmény sem, hogy a bizonyítási eszközöknek egy jelentős részéről csak a foganatosítást követően derül ki, hogy azok a jogvita elbírálása szempontjából jelentős tények alátámasztására vagy cáfolatára alkalmatlanok [b] válasz 3,45%].

Az eljárásnak a d) válaszban írt és a 2,85% által választott lényeges meghosszabbodása a túlbizonyításnak csupán az egyik jellemző vonása. Ez a jelenség azonban tünete lehet még egy sor más problémának is. Ezért önmagában a túlbizonyítás kimutatására és elhatárolására nem alkalmas.

51. kérdés:

Ön szerint mérhető-e az ítéletekben a túlbizonyítotttság?

Az előző kérdésre adothoz hasonlóan a válaszok a túlbizonyítás mérhetősege tekintetében is megosztottak, amely a bírói gyakorlatnak a túlbizonyítás fogalmával összefüggő bizonytalanságára vezethető vissza. A válaszok nem külön-külön, hanem együttesen alkalmasak arra, hogy a túlbizonyítás mérési lehetőségeit meghatározó tényezőket nagy vonalakban körülírják. A válaszadók nagy többségének álláspontja szerint (61%) a túlbizonyítás olyan mértékben tényállásfüggő, hogy emiatt összehasonlításra alkalmas módon nem mérhető. [b] válasz] Ezzel

szemben 21% látta úgy, hogy a túlbizonyítás kiküszöbölésére felállíthatók olyan követelmények, amelyek alakulása a perben mérhető és ellenőrizhető. [a] válasz]

A válaszok együttesen bizonyultak alkalmasnak annak körülírására, miszerint a túlbizonyítás egy olyan komplex fogalom, amelynek vannak a bizonyítás egészére vonatkozó és az ügyek nagy tömegében hasonló módon megjelenő általános vonásai, valamint csak az adott egyedi ügyben jelentkező és kizárólag arra jellemző egyedi sajátosságai. Az általános vonásokkal kapcsolatban felállíthatók olyan általános követelmények, amelyek teljesülése valamennyi ügyben vizsgálható és összehasonlítható. Az új Pp. tervezete alapján ismertté vált annak filozófiája, a bizonyítási eljárás felépítésére és működésére vonatkozó technikai megoldások alakulása, melyek alapján lehetőség nyílt annak a túlbizonyítás szempontjából jelentős mozzanatainak sztenderdizálására.

Ugyanakkor látni kell azt is, hogy sem a polgári per, sem a bizonyítási eljárás nem számokból és mértékegységekből épül fel, ezért a legáltalánosabb sztenderdek is mindig viszonylagosak, melyek érvényesülését az ügy egyedi tényállása és egyéb sajátosságai akár jelentős mértékben is módosíthatja.

52. kérdés:

Egyetért-e az alábbi megállapítással? Az ítélet túlbizonyítottsága és a per időtartamának elhúzódása között szoros összefüggés áll fenn.

A válaszadók 36%-a szerint a kérdésben megjelölt összefüggés egyértelműen kimutatható, míg 58% látja úgy, hogy a pertartam elhúzódását más tényezők is befolyásolhatják.

A figyelemre méltó megosztottság valószínűsíthető oka, hogy mindkét válasz mögött valós életbeli és perbeli realitás húzódik. Kétségtelen tényként rögzíthető, miszerint a szükségeshez képest többletként lefolytatott bizonyítás időigénye a perek tartamához mindig hozzáadódik, ezért fennállása esetén az a perek elhúzódásának minden esetben legalább rész-oki tényezője. Ez azt jelenti, hogy kiküszöbölése útján a perek elhúzódása legalább mérsékelhető.

Ugyanakkor az sem vonható kétségbe, hogy a túlbizonyításon kívül a perek elhúzódását még számtalan más tényező – akár önmagában, akár másokkal együtt – előidézhetheti. Ezért a túlbizonyítás következményeinek vizsgálata során figyelemmel kell lenni arra, hogy az milyen hatással volt a pertartamra önmagában és milyen szerepük volt abban az egyéb kísérő tényezőknek. Ezek további részletes vizsgálata azonban a jelen kérdőív kéréseit meghaladná.

53. kérdés:

Mennyire tartja súlyos hibának az alábbiak bekezdését? Kérjük, rangsorolja az alábbi állításokat 1-4-ig (a legkisebb hibának ítélte a 4-es, a legnagyobb hibának ítélte az 1-es)!

A túlbizonyítottság fogalmi elemeire irányuló és az 50. kérdésre adott válaszokból az volt megállapítható, hogy a bírói gyakorlatban pontatlanságok és bizonytalanságok mutatkoztak a túlbizonyítottság lényeges tartalmát illetően. Ez pedig jelentős kihatással volt a túlbizonyítottság fogalmi elemeit alkotó egyes tényezők súlyosságának a megítélésére. E pontatlanságok miatt ugyanis a válaszadók nem feltétlenül ahhoz a túlbizonyítottságot meghatározó tényezőhöz fűzték az érték-ítéleteiket, amelyet ismereteik szerint az adott fogalom tartalmilag lefed.

Ebből kiindulva kellett értékelni, hogy a releváns tényeken túlterjeszkedő bizonyítást a válaszadók a túlbizonyítás fogalmi körébe sorolták és ebben a minőségében 25% a legsúlyosabb, további 28% pedig a második leg-súlyosabb hibának minősítette. Ugyanakkor az alkalmas bizonyítási eszközök szükségesnél nagyobb mennyiségét – azaz magát a túlbizonyítás lényegét – a válaszadók 38%-a csupán kevéssé súlyos hibának jelölte meg, súlyosnak pedig csak 9,95% értékelte.

A bírói karnak a szakmai kérdésekre vonatkozó belső értékvizonyaira nézve vonhatók le következtetések az 53. kérdés b) és d) pontjaira adott válaszokból. Eszerint az alkalmatlan bizonyítási eszköz felhasználása komoly szakmai hibának számít, mivel az anyagi jogi tényállás és a bizonyítási indítvány egybevetéséből általában mind a relevancia, mind pedig az alkalmasság kiolvasható. Ez a megközelítés nem számol azonban azzal, hogy a bizonyítékok alkalmatlansága – bár sok esetben előre látható – gyakran csak a foganatosítást követően válik nyilvánvalóvá, amellyel a fél csak ezt követően szembesíthető. A bizonyítékok közt gyakori a latens alkalmatlanság, amely csak a bizonyítás elrendelése után válik felismerhetővé, amelyet megelőzően nem szolgálhat alapul a bizonyítási indítvány elutasításához.

Hasonlóan figyelmet érdemel a bírói karnak az eljárás elhúzódását eredményező bizonyítással összefüggő belső értékítélete, amelyet a válaszadók 26%-a a legenyhébb fokozatba sorolt és további 27% is enyhe megítélésű hibának tartott. Ez helyes és megalapozott annyiban, hogy mindkettőnél súlyosabb és a felek számára nagyobb hátrányt okozó, ezért jobban kerülendő hiba a megalapozatlan ítéletek hozatala. Ezek meghozatala során azonban – éppen a túlbizonyítás terén – törekedni kell az idő- és költségoptimalizálás szempontjainak az érvényesítésére is.

54. kérdés:

Egyetért-e a következő megállapítással? A bíró munkájának megítélését nagyban lerontja, ha ítéletei túlbizonyítottak.

A túlbizonyítás és a bírói munka megítélésének összefüggéseit illetően a válaszadók 73%-a nyilatkozott akként, hogy azt a túlbizonyításon kívüli egyéb tényezők jobban befolyásolják és csupán 14% látott a kettő között adekvát oki összefüggést. A válaszok többsége tehát helyesen juttatta kifejezésre, hogy a bírói munka megítélése számtalan tényező függvénye, amelynek minősítése során – a túlbizonyításon kívül – az okok egész sorára kell figyelemmel lenni.

A kérdésre adott válaszok értékelése során azonban nem hagyható figyelmen kívül az a körülmény sem, hogy az előző bekezdésben vizsgált bírói válaszoktól nagy valószínűséggel és jelentős mértékben eltérne egy bíróságon kívüli, általános társadalmi ismeretekkel rendelkező személynek az ugyanezen kérdésre adott esetleges válasza. Ennek nyilvánvaló oka, hogy a laikus közönség lényegesen kevésbé látja azokat az okokat és körülményeket, melyek akár a bírói munkán belül, akár attól függetlenül, egy per időtartamának alakulását befolyásolhatják. A túlbizonyítást azonban természeténél fogva mindig észlelik. Emellett köztudomásúként kezelhetők azok a vizsgálatok és igazgatási intézkedések, amelyek ennek kiküszöbölésére, vagy mérséklésére irányulnak és amelyek egyébként figyelemfelkeltő hatással is rendelkeznek.

55. kérdés:

Milyen eszközöket tart alkalmasnak a túlbizonyítás visszaszorítására? Kérjük rangsorolja a felsorolt eszközöket (a legalkalmasabbnak ítélt eszköz a 4-es, a legkevésbé alkalmas az 1-es)

Nagyon elgondolkoztató a kérdőívet kitöltőknek a túlbizonyítás mérséklésére alkalmas eszközökről kifejezésre juttatott véleménye. Ezek értékelése előtt ki kell emelni, hogy a kérdésekben szereplő valamennyi eszközzel kapcsolatban elenyészően kevés a kérdésre nem válaszoló aránya. Ez azt jelenti, hogy az adott problémával kapcsolatban szinte minden kitöltőnek volt véleménye és szükségesnek tartotta, hogy azt kifejezésre is juttassa. Ezért elmondható, hogy az egyes eszközök összesített adatai a kérdőívet kitöltő bírók széles körének a véleményét reprezentálják.

A kérdőív eredményeinek áttekintése alapján különösen kiemelésre kívánczik az a tény, hogy a túlbizonyítás visszaszorítására alkalmas eszközök közül a kitöltők olyanokat részesítettek előnyben és találtak a legalkalmasabbnak, amelyek a számukra kívülről jövőként, a saját munkájukhoz viszonyítva külső tényezőként jelentkeztek. Ezt támasztja alá, hogy a túlbizonyítás csökkentésére legalkal-

masabb eszköznek legtöbbször a vezetői kontrollt és a bíró-értékelést tartották (39%, ill. 29%). Kétségtelen, hogy ezek az ellenőrzés lehetőségének a folyamatos fenntartásával alkalmasak a túlbizonyítás visszaszorításának az ösztönzésére. Egyszerűen belátható azonban, hogy természetüknél fogva nem korlátlanok, ezért nem alkalmasak a bírói munka egészének a figyelemmel kísérésére.

Ugyanakkor nehéz magyarázatot találni arra, hogy nagyon kevésbé látják visszaszorításra alkalmasnak azokat az eszközöket, amelyeket a maguk erejéből, saját elhatározásuk alapján is igénybe vehetnek. A szakmai tapasztalatcserét 38%, míg a személyes képességek fejlesztését 30% értékelte ilyen kevésbé alkalmasnak. Ezen eszközök természetéből következik, hogy a bírók adekvát módon ezek igénybe vételével szerezhetnék meg azokat a képességeket és ismereteket, amelyek birtokában a túlbizonyítás megelőzhető volna. Ezt erősíti meg az a körülmény is, hogy mind a tapasztalatcsere, mind az önképzés lehetősége elvileg korlátlan mértékben a rendelkezésre áll. Ezek az adatok azt mutatják, hogy a kitöltők első sorban nem szakmai, hanem igazgatási eszközöktől várják a megoldást, holott a túlbizonyítás nem igazgatási, hanem szakmai természetű probléma.

56. kérdés:

Hogyan értékeli, ha az elsőfokú bíróság nem, vagy tévesen tájékoztatta a feleket a bizonyításra szoruló tényekről, illetve a bizonyítás sikertelenségének következményeiről:

A Kúria Elnöke 2013. évben joggyakorlat-elemző Csoportot állított fel „A jogorvoslati bíróságok kasszációs jogkörének” vizsgálata tárgyában. A vizsgálat elrendelésének egyik oka, egyben az elemzés fontos tapasztalata volt, hogy a jogorvoslati bíróságok rendszeresen alkalmazták a hatályon kívül helyezés jogkövetkezményét olyan csekély súlyú eljárási szabálysértések esetén is, amelyek kiküszöbölése feltétlenül szükséges, de a hiba jellegére figyelemmel azt a jogorvoslati bíróságok, a felek érdekeinek sérelme nélkül, maguk is megtehetik. Sőt az elsőfokú eljárás megismétlése a felek számára sok esetben nagyobb hátránnyal jár, mint az észlelt eljárási szabálysértés következménye. A Kúria Polgári Kollégiuma az 1/2014. (VI. 30.) PK véleményében megfelelő iránymutatást adott az ilyenkor követendő eljárásra. A jelen kérdőív másodfokú eljárással összefüggő kérdéseinek célja pedig annak vizsgálata, hogy az abban foglaltak mennyiben mentek át a bírói gyakorlatba. Mivel a probléma az első-és másodfokon tárgyaló bírókat egyaránt érinti, a kérdésre mindkét irányból érkező válaszoknak jelentősége volt.

Ebből okszerűen következik, hogy az érintett kérdéseknél annak is jelentőséget kellett tulajdonítani és annak is keresni kellett az okát, hogy hányan, milyen okból és milyen bírósági szintről jelölték be a „nincs válasz” lehetőséget.

KÉRDŐÍV 1

1. Az Ön szolgálati helye melyik bírósági szint?

	darabszám	százalék
a) Kúria	35	4,14%
b) Ítéltábla	65	7,69%
c) Törvényszék	296	35,02%
d) Járásbíróság/kerületi bíróság	388	45,91%
e) Közigazgatási és munkaügyi bíróság	61	7,21%

2. Ön melyik ügyszakban teljesít szolgálatot? (több ügyszak esetén a leginkább jellemzőt jelölje meg)

	darabszám	százalék		darabszám	százalék
a) Polgári	382	45,31%	f) Felszámolás	5	0,59%
b) Büntető	303	35,94%	g) Közigazgatási	41	4,86%
c) Gazdasági	53	6,28%	h) Szabálysértési	0	0,00%
d) Munkaügyi	45	5,33%	i) Nyomozási	5	0,59%
e) Cég	7	0,83%	j) Bv.	2	0,23%

3. Az Ön szolgálati ideje:

	darabszám	százalék
a) 0–3 év	45	5,33%
b) 4–10 év	139	16,48%
c) 11–20 év	290	34,40%
d) 21–30 év	245	29,06%
e) 31 év felett	124	14,70%

4. Ön milyen szintű bíróságon ítélkezik?

	darabszám	százalék
a) kizárólag elsőfokon járok el	516	61,28%
b) első- és másodfokon is eljárók	122	14,48%
c) kizárólag másodfokon járok el	152	18,02%
d) másodfokon és felülvizsgálati eljárásban járok el	32	3,80%
e) másodfokon és harmadfokon is eljárók	20	2,37%

5. A jogvita, illetve a büntetőjogi felelősség elbírálásánál, a per vagy az eljárás ésszerű időn belül történő befejezésének és a döntéshez szükséges tények megállapításának szempontjai egyidejűleg és együttesen mennyiben érvényesíthetők?

	darabszám	százalék
a) soha	3	0,35%
b) ritkán	170	20,09%
c) az esetek többségében	596	70,44%
d) minden esetben	27	3,19%
e) nincs válasz	50	5,91%

6. Ha a per ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jog érvényesítése, valamint a döntéshez szükséges tények megállapítása végett elrendelt bizonyítás teljes körű lefolytatása az adott esetben nem valósítható meg, melyiket helyezze előtérbe?

	darabszám	százalék
a) a per ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jog érvényesülését	59	6,97%
b) a döntéshez szükséges valamennyi szükséges tény megállapítása végett elrendelt bizonyítás teljes körű lefolytatása	751	88,77%
c) nincs válasz	36	4,25%

7. Jelölje meg, hogy az alábbi okok közül melyek és milyen mértékben hatnak közre abban, hogy a per ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jog érvényesítése, valamint a döntéshez szükséges tények megállapítása végett elrendelt bizonyítás teljes körű lefolytatása, egyidejűleg és együttesen nem minden esetben valósítható meg? Minden tételt számszerűen osztályozzon 1–4-ig terjedő skálán (1: egyáltalán nem, 2: ritkán, 3: többnyire, 4: túlnyomó többségben). Jelölje meg azt is, hogy a felsorolt okok inkább az ésszerű határidőn belüli befejezésre, vagy a bizonyítás teljes körű lefolytatására gyakorolnak hatást!

	1	2	3	4	nincs válasz	5	6	nincs válasz
a) kézbesítési akadályok	10 1,23%	422 51,97%	242 29,80%	95 11,69%	43 5,29%	656 74,54%	37 4,20%	187 21,25%
b) felek mulasztásai	5 0,61%	123 15,14%	421 51,84%	183 22,53%	80 9,85%	515 58,52 %	142 16,13%	223 25,34%
c) kereseti kérelmek halmaza	17 2,07%	121 14,77%	203 24,78%	158 19,29%	320 39,07%	300 34,36%	149 17,06%	424 48,56%
d) felek perelhúzó magatartása	2 0,24%	198 24,41%	302 37,23%	157 19,35%	152 18,74%	559 63,45%	36 4,08%	286 32,46%
e) másodfokú bíróság hatályon kívül helyezési gyakorlata	60 7,38%	428 52,64%	143 17,58%	83 10,20%	99 12,17%	517 58,81%	89 10,12%	273 31,05%
f) az eljáró tanácsra osztott ügyek mennyisége	88 10,78%	232 28,43%	252 30,88%	162 19,85%	82 10,04%	540 61,22%	61 6,91%	281 31,85%
g) az ügyek bonyolultsága	14 1,72%	182 22,46%	334 41,23%	219 27,03%	61 7,53%	354 40,13%	307 34,80%	221 25,05%
h) keresetváltoztatás lehetősége	26 3,14%	138 16,66%	180 21,73%	153 18,47%	331 39,97%	337 39,00%	90 10,41%	437 50,57%
i) a terhelt meg nem jelenése	12 1,44%	89 10,70%	145 17,44%	88 10,58%	497 59,80%	261 30,31%	21 2,43%	579 67,24%
j) a terhelt ismeretlen helyre távozása	22 2,64%	164 19,68%	98 11,76%	51 6,12%	498 59,78%	241 28,05%	40 4,65%	578 67,28%
k) a tanúk meg nem jelenése	30 3,65%	383 46,65%	247 30,08%	67 8,16%	94 11,44%	448 51,08%	172 19,61%	251 28,62%
l) szakértők késlekedése	56	366	218	92	91	519	90	260
m) a vád módosítása vagy kiterjesztése	47	205	48	7	531	159	83	612

8. Álláspontja szerint melyik állítás helyes? A per eldöntéséhez szükséges tények:

	darabszám	százalék
a) már a keresetlevélben, illetve a vádban előadottak alapján meghatározhatóak	84	9,92%
b) a felek nyilatkozatainak tartalma szerint a kereset és az érdemi ellenkérelem alapjául szolgáló tények figyelembe vételével általában már az első tárgyaláson megállapíthatóak	353	41,72%
c) általában csak a bizonyítási eljárás megkezdése után állapíthatóak meg	347	41,01%
d) nincs válasz	62	7,32%

9. Álláspontja szerint melyik állítás helyes? Az ítéleti tényállás:

	darabszám	százalék
a) a per eldöntése szempontjából szükséges és az igazságnak megfelelő eseményeket tartalmazza	93	10,99%
b) azokat a per eldöntése szempontjából szükséges tényeket tartalmazza, amelyet a bíróság valónak fogad el	715	84,51%
c) nincs válasz	38	4,49%

10. Mit ért valónak elfogadott tényeken?

	darabszám	százalék
a) a megtörtént eseményeknek megfelelő tények.	52	6,14%
b) a bizonyítékok alapján megállapítható és ellenbizonyítással meg nem döntött tények	763	90,18%
c) nincs válasz	31	3,66%

11. Mit tekint a per eldöntése szempontjából szükséges ténynek?

	darabszám	százalék
a) mindent, ami a jogvitát érinti, és az igazság kiderítésére vezet	45	5,31%
b) az érvényesített jog alapjául szolgáló anyagi jogviszonyt érintő tények	123	14,53%
c) az érvényesített jog és az érdemi ellenkérelem alapjául szolgáló tények	379	44,79%
d) a büntetőjogi felelősség megállapításának alapjául szolgáló tények	268	31,67%
e) nincs válasz	31	3,66%

12. A Pp. 3. § (3) bekezdésében előírt tájékoztatási kötelezettség minden esetben és teljes körűen teljesíthető-e a per első tárgyalásán?

	darabszám	százalék
a) igen	10	1,18%
b) többnyire igen	294	34,71%
c) ritkán	222	26,21%
d) soha	4	0,47%
e) nincs válasz	317	37,42%

13. Jelölje meg, milyen gyakran hatnak közre az alábbi okok abban, ha az adott esetben a Pp. 3. § (3) bekezdésében előírt tájékoztatási kötelezettség a per első tárgyalásán teljes körűen nem teljesíthető. Minden tételt számszerűen osztályozzon 1-4-ig terjedő skálán (1: soha, 2: ritkán, 3: több esetben, 4: az esetek túlnyomó többségben).

	1	2	3	4	nincs válasz
a) a kereset, illetőleg az érdemi ellenkérelem alapjául szolgáló tényállítások megváltoztatása	8 0,95%	116 13,87%	263 31,45%	118 14,11%	331 39,59%
b) az ügy bonyolultsága	19 2,24%	105 12,41%	280 3,30%	103 12,17%	339 40,07%
c) keresetváltoztatás	4 0,47%	97 11,45%	271 31,99%	132 15,58%	343 40,49%
d) az érdemi ellenkérelem megváltoztatása	13 1,53%	166 19,59%	225 26,56%	96 11,33%	347 40,96%

14. A Pp. 3. § (3) bekezdésében előírt tájékoztatási kötelezettség teljesítését és a Pp. 141. § (2) bekezdésében meghatározott felhívást követő mulasztás esetén milyen gyakorisággal alkalmazza az alábbi jogkövetkezményeket? Minden tételt számszerűen osztályozzon 1–4-ig terjedő skálán (1: soha, 2: ritkán, 3: több esetben, 4: az esetek túlnyomó többségben).

	1	2	3	4	nincs válasz
a) határidő biztosításával figyelmeztetés a pénzbírság kiszabásának lehetőségére	83 9,79%	189 22,31%	131 15,46%	80 9,44%	364 42,97%
b) határidő biztosításával figyelmeztetés a további bizonyítási indítványok mellőzésére, illetőleg arra, hogy a fél előadásának, előterjesztésének bevétele nélkül határoz	13 1,53%	42 4,95%	130 15,34%	308 36,36%	354 41,79%
c) pénzbírság	153 18,06%	282 33,29%	41 4,84%	5 0,59%	366 43,21%
d) az addig szolgáltatott bizonyítékok alapján a fél előadásának, előterjesztésének bevétele nélkül a következő tárgyalási határnapon határoz	41 4,84%	129 15,23%	153 18,06%	156 18,41%	368 43,44%

15. A Pp. 141. § (2) bekezdésében előírt felhívással egyidejűleg minden esetben figyelmezteti-e a feleket a 141. § (6) bekezdésében meghatározott jogkövetkezményekre?

	darabszám	százalék
a) igen	345	40,73%
b) többnyire igen	145	17,11%
c) ritkán	11	1,29%
d) soha	1	0,11%
e) nincs válasz	345	40,73%

16. A Pp. 3. § (3) bekezdésben előírt tájékoztatással egyidejűleg (egy tárgyalási határnapon) közli-e a Pp. 141. § (2) bekezdésében előírt felhívást és a 141. § (6) bekezdésében meghatározott jogkövetkezményekre történő figyelmeztetést?

	darabszám	százalék
a) igen	337	40,16%
b) először csak a tájékoztatást	91	10,84%
c) csak a tájékoztatást és a Pp. 141. § (2) bekezdés szerinti felhívást	49	5,84%
d) nincs válasz	362	43,14%

17. Alkalmaz-e pénzbírságot a bizonyítási indítvány elmulasztása, vagy elkészsége miatt?

	darabszám	százalék
a) igen, mindkét esetben	44	5,24%
b) egyik esetben sem	333	39,69%
c) csak mulasztásnál	117	13,94%
d) csak a késedelemnél	119	13,18%
e) nincs válasz	226	26,93%

18. A Pp. 4. § (1) bekezdésének alkalmazásánál kell-e minden esetben megengedni a más hatóság döntésében megállapított tényállással szemben a bizonyítást?

	darabszám	százalék
a) igen, a fél nem zárható el attól, hogy a más hatóság döntésében megállapított tényállással szemben bizonyítsa a saját állítását	163	28,15%
b) nem, mert olyan tényállásra vonatkozóan, amely okirattal bizonyítható, a bíróság az egyéb bizonyítást a Pp. 193. §-a alapján mellőzheti	28	4,83%
c) attól függ, hogy a fél milyen bizonyítási eszközt jelöl meg a más hatóság döntésében megállapított tényállással szemben állított tények bizonyítékaként	43	7,42%
d) nincs válasz	345	59,58%

19. Amennyiben a cselekmény büntetőjogi minősítése a sértettnek okozott vagyoni kár vagy hátrány mértékétől függ, és e jogi minősítésről a büntető bíróság már jogerős határozatot hozott, a bűncselekménnyel okozott kár vagy hátrány megtérítésére irányuló eljárás során elrendelhető-e további bizonyítás ezek mértékének megállapítására?

	darabszám	százalék
a) minden esetben, mert a polgári ügyekben eljáró bíróságot a büntető ítéletben megállapított tényállás nem köti	150	17,87%
b) attól függ, hogy a fél milyen bizonyítási eszközt jelöl meg a büntető ítéletben megállapított tényállással szemben állított tények bizonyítékaként	145	17,28%
c) nem, mert olyan tényállásra vonatkozóan, amely okirattal bizonyítható, a bíróság az egyéb bizonyítást a Pp. 193. §-a alapján mellőzheti	6	0,71%
d) nem, mert a büntetőjogi jogkövetkezmények levonásának alapja a bűncselekmény minősítése	62	7,38%
e) nincs válasz	476	56,73%

20. Folytatott-e bizonyítást köztudomású tényekkel szemben?

	darabszám	százalék
a) soha	626	75,42%
b) ritkán	132	15,90%
c) gyakran	2	0,24%
d) nincs válasz	79	9,51%

21. Megítélése szerint hátráltatja-e a polgári per eldöntéséhez szükséges tények megállapítását, hogy a bíróság csak akkor rendelhet el hivatalból bizonyítást, ha azt a törvény megengedi?

	darabszám	százalék
a) nem	145	17,28%
b) ritkán	232	27,65%
c) gyakran	118	14,06%
d) szinte minden esetben	19	2,26%
e) nincs válasz	325	38,73%

22. Mennyiben érinti a pertartamot, ha a tanú kihallgatása csak megkeresett bíróság útján fogatosítható?

	darabszám	százalék
a) általában nem érinti	311	37,06%
b) általában késlelteti a per ésszerű időn belül történő befejezését	480	57,21%
c) nincs válasz	48	5,72%

23. Tapasztalatai szerint a megkeresett bíróság által kihallgatott tanúk vallomása:

	darabszám	százalék
a) általában azonos módon értékelhető, mint amikor a perbíróság folytatja le a bizonyítást	434	51,72%
b) a közvetlenség hiányában kevésbé szolgáltató meggyőző bizonyítékot	355	42,31%
c) nincs válasz	50	5,95%

24. Előfordult-e olyan eset, hogy a megkeresett bíróság által kihallgatott tanút később a perbíróság is kihallgatta?

	darabszám	százalék
a) soha	495	59,13%
b) ritkán	235	28,07%
c) gyakran	2	0,23%
d) nincs válasz	105	12,54%

25. Álláspontja szerint a bíróság a tényállást:

	darabszám	százalék
a) kizárólag a felek egyező, vagy kétségbe nem vont előadása, illetőleg a kétségbe vont, de a perben bizonyítékokkal alátámasztott állításai alapján állapítja meg	141	16,80%
b) büntetőügyben a terhelt vallomása és vagy más arra alkalmas egyéb bizonyítékok alapján állapítja meg	1	0,11%
c) büntetőügyben kizárólag a vádló által indítványozott bizonyítékok alapján állapítja meg	414	49,34%
d) az anyagi igazságnak megfelelően állapítja meg	114	13,58%
e) nincs válasz	169	20,14%

26. Álláspontja szerint a bizonyítékok szabad mérlegelése és meggyőződés szerint történő elbírálása

	darabszám	százalék
a) a per eldöntéséhez szükséges tények megállapításának elengedhetetlen feltételei	375	44,69%
b) a per eldöntéséhez szükséges tények megállapításának elengedhetetlen feltételei, azonban a jogviták alapjául szolgáló tények helyes megállapítását az segítené elő, ha a másodfokú bíróság csak a logika szabályaival ellentétes értékelést mérlegelhetné felül anélkül, hogy az egyes bizonyítékok meggyőző erejét ismételtén értékelné	366	43,62%
c) a bíró szubjektivitása miatt nem minden esetben vezet a valóságnak megfelelő tényállás megállapításához, ezért a szintén szubjektív felülmérlegelések lehetősége miatt a bizonyítási eszközök kötöttebb felhasználására és értékelésére lenne szükség	29	3,45%
d) nincs válasz	69	8,22%

27. A tényállás megállapítását és a bizonyítékok értékelését mennyiben érinti a Pp.-nek az ítélet teljességéhez fűződő eljárásjogi követelménye (Pp. 213. §)?

	darabszám	százalék
a) a perben a felek által előadott valamennyi eseménytörténeti tény valóságtartalmát vizsgálni kell, és ennek eredményét a tényállásnak tartalmaznia kell	20	2,38%
b) a kereseti kérelem és az ellenkérelem alapjául szolgáló és bizonyításra szoruló tények alátámasztására megjelölt bizonyítási eszközök bizonyító erejét kell értékelni, és a felek előadásával összevetve kell a bizonyított illetőleg bizonyításra nem szoruló, de csak a per eldöntéséhez szükséges tényeket a tényállásban feltüntetni	491	58,52%
c) nincs válasz	328	39,09%

28. Ha a fél eshetőleg keresetet terjeszt elő, az elsődleges kérelemmel egyidejűleg lefolytatja-e a bizonyítást a másodlagos, ill. harmadlagos stb. kereseti kérelmek alapjául szolgáló tényekre?

	darabszám	százalék
a) nem, mert ha az elsődleges kereset alapos, a további bizonyítás szükségtelen	311	37,06%
b) igen, mert a bíróság előzetesen nem dönthet a kérelmekről, így indítvány esetén a bizonyítást valamennyi kereseti kérelem alapjául szolgáló tény tekintetében el kell rendelni	36	4,29%
c) igen, mert a pertartamot jelentősen meghosszabbítja, ha az egyes kereseti kérelmekre azok eshetőleg sorrendjében rendeli a bizonyítást a bíróság	66	7,86%
d) igen, mert a döntésnek ki kell terjednie a perben érvényesített valamennyi kereseti kérelemre	49	5,84%
e) az eshetőleg kereset nem felel meg a bíróság döntésére irányuló határozott kérelem eljárási feltételeinek, ezért a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül el kell utasítani	22	2,62%
f) nincs válasz	355	42,31%

29. Ha olyan bizonyítást rendelt el, amelyről időközben kiderül, hogy a per, illetve a vád alapjául szolgáló tények megállapításához szükségtelen

	darabszám	százalék
a) a bizonyítási eljárást akkor is le kell folytatni	23	2,74%
b) nem mellőzi a bizonyítást, mert ha a másodfokú bíróságnak más az álláspontja, az ítéletet hatályon kívül helyezi	112	13,34%
c) a bizonyítás elrendeléséről hozott végzést meg kell változtatni és a bizonyítást mellőzni kell	634	75,56%
d) nincs válasz	70	8,34%

30. Ha mindkét fél, illetve az ügyész és a védelem is, egyezően indítványozza egy bizonyítási cselekmény fogantatását, de a bíró megítélése szerint az a jogvita, illetve a terhelt büntetőjogi felelőssége szempontjából szükségtelen

	darabszám	százalék
a) a bizonyítási eljárást le kell folytatni	45	5,36%
b) elrendeli a bizonyítást, mert ha a másodfokú bíróságnak más az álláspontja, az ítéletet hatályon kívül helyezi	134	15,97%
c) a bizonyítást nem rendeli el	510	60,78%
d) nincs válasz	150	17,87%

31. Előfordult-e olyan eset, hogy lefolytatott egy bizonyítást, majd a döntésében annak eredményét nem használta fel, mert szükségtelen volt

	darabszám	százalék
a) soha	165	19,73%
b) ritkán	634	75,83%
c) gyakran	10	1,19%
d) nincs válasz	27	3,22%

32. Mit tenne Ön elsőként, ha azt észleli, hogy a perben beszerzett szakértői vélemény egyes megállapításai ellentétesek a perben beszerzett más bizonyítékokkal?

	darabszám	százalék
a) nyilatkoztatom a feleket, hogy elfogadják-e a szakvéleményt	109	13,03%
b) a szakvéleményben megnézem, milyen adatokból, milyen módszerrel dolgozott a szakértő, és ennek fényében értelmezve vetem össze a további bizonyítékokkal	103	12,32%
c) nyilatkoztatom a szakértőt, hogy véleménye szerint mi az eltérés oka	220	26,31%
d) a szakértőt és a vele ellentétes vallomást tevő tanút, illetőleg a korábban eljáró és ellentétes véleményt nyilvánító szakértőt együtt meghallgatom, az okirati bizonyítékok tekintetében pedig nyilatkoztatom a szakértőt	252	30,14%
e) újabb szakértőt rendelek ki, aki megállapítja az eltérés okát	4	0,47%
f) büntetőügyben mindig betartom a Be. által felállított sorrendet	120	14,35%
g) nincs válasz	28	3,34%

33. Mit tenne Ön elsőként abban a helyzetben, ha a polgári perben valamelyik fél, illetve büntető ügyben a vád vagy a védelem azt állítja, hogy a szakértői vélemény megalapozatlan vagy irreleváns azért, mert az nem valós (fiktív, nem mérelesen alapuló, a perben nem bizonyított vagy éppen cáfolt stb.) adatokon alapul, illetve a per szempontjából marginális – valószínűtlen vagy ritka – helyzetre (pl.: a nem folyamatosan működő üzem vasárnapi zavaró hatására, különleges időjárási körülmények között kialakuló állapotra) vonatkozik?

	darabszám	százalék
a) a fél ilyen módon csak a neki nem tetsző, világos és koherens szakvéleményt akarja megkérdőjelezni, ezért ha a szakvélemény nem homályos, önellentmondó és a szakértő minden kérdésre válaszolt, akkor ezt az észrevételt elegendő az ellenérdekű félnek kiadni	29	3,46%
b) a szakvéleményben megnézem, milyen adatokból, milyen módszerrel dolgozott a szakértő, és ennek fényében állapítom meg, hogy a fél észrevétele alapos-e; ha az észrevétel alapos, a szakértőt a szakvélemény kiegészítésére, illetve új szakvélemény adására hívom fel	332	39,71%
c) a fél észrevételét megküldöm a szakértőnek, hogy nyilatkozzon arról	236	28,22%
d) a szakértőt megidézem a tárgyalásra, hogy ott nyilatkozzon a fél észrevételeire	187	22,36%
e) újabb szakértőt rendelek ki az észrevételek helytállóságának megállapítása céljából	1	0,11%
f) nincs válasz	51	6,10%

34. Mit tenne Ön általában elsőként, ha a szakértő véleménye homályosnak vagy önellentmondónak tűnik?

	darabszám	százalék
a) a bíróságnak nem kell értenie a szakvéleményben foglalt levezetést, ezért ha a felek nem kifogásolják, akkor az ilyen szakvélemény végkövetkeztetése is elfogadható	30	3,58%
b) a szakvéleményben megnézem, milyen adatokból, milyen módszerrel dolgozott a szakértő, és ha ennek fényében sem tisztázhatók a homályos részek, illetve nem oldható fel az önellentmondás, a szakértőt felhívom a homályos, illetve önellentmondó módon kimunkált kérdések tisztázására	416	49,76%
c) a szakértőt felhívom a homályos, illetve önellentmondó módon kimunkált kérdések tisztázására	359	42,94%
d) újabb szakértőt rendelek ki a homályosan vagy önellentmondóan megválaszolt kérdések tisztázására	2	0,23%
e) nincs válasz	29	3,46%

35. Az alábbiak közül melyik megállapítással ért egyet: Amennyiben szakértői vélemények egymásnak ellentmondanak egy ügyben:

	darabszám	százalék
a) elsősorban a szakvéleményben foglaltak, különösen a szakértői kompetenciák, a felhasznált adatok és vizsgálati módszerek összevetésével, a logikai levezetés ellenőrzésével a bíróságnak kell feltárnia az ellentmondás okát, és ha ez nem vezet eredményre, a szakértők együttes meghallgatásával, ennek eredménytelensége esetén újabb szakértő kirendelésével kell tisztázni az ellentmondásokat	268	32,05%
b) elsősorban a szakértők együttes meghallgatásával, ennek eredménytelensége esetén újabb szakértő kirendelésével kell tisztázni az ellentmondásokat	534	63,87%
c) egy további szakértői vélemény elegendő az ellentmondás feloldására	7	0,83%
d) ha legalább másik két szakértő véleménye beszerezésre kerül, akkor biztosan megalapozott következtetést lehet levonni bonyolultabb ügyekben is	0	0,00%
e) nincs válasz	27	3,22%

36. Mit tenne Ön általában abban a helyzetben, ha a szakértő valamely kérdésben úgy nyilatkozik, hogy az ahhoz szükséges szakértelemmel ugyan nem rendelkezik, de ismeretei szerint az adott kérdést a szükséges szakértelemmel bíró másik szakértő sem tudná megválaszolni, mert a rendelkezésre álló adatok alapján az ehhez szükséges vizsgálatok nem végezhetőek el?

	darabszám	százalék
a) elfogadom a szakértői véleményt, és a nem bizonyítható tény tekintetében – egyéb bizonyíték hiányában - alkalmazom a bizonyítási teher szabályát	88	10,52%
b) e szakvéleményt kiadom a feleknek, és ha e nyilatkozat ellenére kéri a másik szakértő kirendelését, helyt adok a bizonyítási indítványnak	390	46,65%
c) e szakvéleményt kiadom a feleknek azzal, hogy ha e nyilatkozat ellenére kéri a másik szakértő kirendelését, és a nyilatkozatban foglaltak valósnak bizonyulnak, akkor e szakértői bizonyítás költségét a per érdemi elbírálására tekintet nélkül az viseli, aki az újabb szakértő kirendelését kérte	160	19,13%
d) megbírságolom a szakértőt, mert nem válaszolt minden kérdésre; ha valamely kérdésre nincs szakértői kompetenciája, akkor társszakértőt kell bevonnia	31	3,70%
e) nincs válasz	167	19,97%

37. Mit tenne Ön, ha a szakértő a vélemény nyilvánítással alapos ok nélkül késlekedik, és határidő hosszabbítást sem kér, illetve a meghosszabbított határidőn belül sem nyilvánít véleményt?

	darabszám	százalék
a) a határidő lejártával a szakértőt pénzbírsággal sújtja, majd a munkadíját a határidő lejártát követő naptól kezdve naponta egy százalékkal csökkenti	259	30,98%
b) újabb határidő biztosításával felhívja a szakértőt, hogy a szakvéleményt terjeszse elő, és figyelmezteti, hogy ha ezt is elmulasztja, pénzbírsággal sújtja, majd a munkadíját a határidő lejártát követő naptól kezdve naponta egy százalékkal csökkenti	465	55,62%
c) újabb határidő biztosításával felhívja a szakértőt, hogy a szakvéleményt terjeszse elő, és ennek eredménytelensége esetén a szakértőt kötelezettsége alól felmenti és másik szakértőt rendel ki	40	4,78%
d) nincs válasz	72	8,61%

38. Tapasztalatai szerint a közjegyzői nemperes eljárásban, illetőleg a bíróságnál lefolytatott előzetes bizonyítás alapján elkészített szakértői vélemény mennyiben segíti elő a perek ésszerű időn belül történő befejezését?

	darabszám	százalék
a) soha, mert a perben a szakértői bizonyítást mindig ki kell egészíteni, illetőleg meg kell ismételni	61	7,29%
b) ritkán, mert a perben a szakértői bizonyítást legtöbbször ki kell egészíteni, illetőleg meg kell ismételni	214	25,59%
c) gyakran, mert kevés kivétellel az így elkészített szakvélemény bizonyítékként felhasználható	104	12,44%
d) minden esetben, mert az így elkészített szakvélemény azonos bizonyító erővel rendelkezik, mint a perbeli szakvélemény	51	6,10%
e) nincs válasz	406	48,56%

39. Mit tenne Ön, ha a tárgyalás tervezett időtartama nem elegendő a megidézett tanúk kihallgatására, vagy a szakértő meghallgatására?

	darabszám	százalék
a) a tárgyalást el kell halasztani, és a további bizonyítást a következő tárgyalási határnapon kell folytatni	181	21,65%
b) a megidézett tanúkat, illetve a szakértőt meg kell hallgatni akkor is, ha a következő tárgyalás a kitűzött időponthoz képest csak később kezdhető el	585	69,97%
c) nincs válasz	70	8,37%

40. Mit tenne Ön, ha a felek, vagy a vádlott, illetve védője, olyan tanút állít elő, vagy olyan tanú megidézését indítványozza, akit a bíróság a korábbi indítvány alapján nem idézett meg:

	darabszám	százalék
a) a tanú nem hallgatható ki	58	6,93%
b) a tanút ki kell hallgatni	20	2,39%
c) a tanút csak akkor kell kihallgatni, ha a fél előadja azt a per eldöntéséhez szükséges tény, amelynek bizonyítására a tanú kihallgatását indítványozza	680	81,33%
d) nincs válasz	78	9,33%

41. Hogyan értékeli, ha a fél (büntető ügyben a kérdezői jogosult) eldöntendő (csak igennel, vagy nemmel megválaszolható) kérdést tesz fel a tanúnak?

	darabszám	százalék
a) a tanú köteles válaszolni	275	32,89%
b) a válaszadást meg kell tiltani a tanúnak	16	1,91%
c) a bíróság felhívja a felet, hogy tegye fel más módon a kérdést	435	52,03%
d) nincs válasz	110	13,15%

42. Ha a tárgyaláson a tanú, vagy a szakértő szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg, és távolmaradását előzetesen nem menti ki, milyen jogkövetkezményeket alkalmaz?

	darabszám	százalék
a) a tanút/szakértőt ismételten idézi, egyúttal ismét figyelmezteti, hogy mulasztása esetén pénzbírságot szab ki, és elrendelheti az elővezetését is	401	47,96%
b) a tanút/szakértőt már az első alkalommal pénzbírsággal sújtja	357	42,70%
c) a tanút/szakértőt már első alkalommal pénzbírsággal sújtja, egyúttal elrendeli az elővezetését	34	4,06%
d) nincs válasz	44	5,26%

43. Ha egy adott tényállási elem tekintetében egyetlen tanú vallomása áll rendelkezésre:

	darabszám	százalék
a) ez már önmagában elégséges az adott tény bizonyítására, feltéve, hogy a tanúvallomás önmagában hitelt érdemlőnek tűnik	433	51,79%
b) ez önmagában elégséges az adott tény bizonyítására, feltéve, hogy a tanúvallomás valamelyik fél állításával egyezik, mert ebben az esetben két személy állítja ugyanazt	138	16,50%
c) ez önmagában nem elégséges bizonyíték (egy tanú nem tanú), csak ha másik tanúvallomás vagy más bizonyíték (okirat, szakértői vélemény) alátámasztja a hitelét	180	21,53%
d) a tanúvallomás önmagában nem alkalmas bizonyíték, mert a tanúk össze-vissza beszélnek, ezért csak ha több tanú és az egyéb bizonyítékok is alátámasztanak egy tény, akkor lehet azt elfogadni valósnak	4	0,47%
e) nincs válasz	81	9,68%

44. Egyetért-e az alábbi megállapítással? Ha több tanú vallomása között eltérés mutatkozik egy kérdésben:

	darabszám	százalék
a) azt kell igaz állításnak elfogadni, amit több tanú állít, mert minden tanúvallomás egyenértékű;	37	4,42%
b) a tanúk ismételt meghallgatásával, szükség esetén szembesítésével általában tisztázni lehet a kérdést;	535	63,99%
c) amennyiben lehetséges, további tanúk meghallgatásával kell tisztázni a kérdést, mert sohasem lehet tudni, hogy ha a tanú a szembesítéskor megváltoztatja a nyilatkozatát, nem a büntetéstől való félelemből tette-e;	57	6,81%
d) kizárólag újabb tanúk meghallgatásával, okirati bizonyítékok vagy szakértői vélemények beszerzésével lehetséges tisztázni, melyik tanúvallomás valótlan;	65	7,77%
e) a bizonyítást eredménytelennek kell minősíteni, és a bizonyítási teher szabályát kell alkalmazni	54	6,45%
f) nincs válasz	88	10,52%

45. Melyik kijelentéssel ért egyet? Ha valamely tény vonatkozásában meg nem döntött bizonyító erejű okirati bizonyíték áll rendelkezésre, de e mellett a fél további bizonyítás elrendelését indítványozza:

	darabszám	százalék
a) a bizonyítási indítványt el kell utasítani, mert a további bizonyítás felesleges	439	52,51%
b) a kért bizonyítást el kell rendelni, nehogy a másodfokú bíróság megalapozatlanság miatt hatályon kívül helyezze az ítéletet, ha az okirat bizonyító ereje utóbb megdőlni	33	3,94%
c) a kért bizonyítást el kell rendelni, mert annak során felmerülhet olyan körülmény, amely megkérdőjelezheti az okirat hitelét	244	29,18%
d) a kért bizonyítást el kell rendelni, mert a bíróság kötve van a felek kérelmeihez	4	0,47%
e) a kért bizonyítást el kell rendelni, mert a perben minden eszközzel törekedni kell az igazság kiderítésére, és minél több bizonyíték támaszt alá egy tényt, annál jobb	34	4,06%
f) nincs válasz	82	9,80%

46. Ha a fél az állítását okirattal bizonyítja, az ellenérdekű fél kérelmére elrendeli-e az ellenbizonyítást?

	darabszám	százalék
a) minden esetben	211	25,17%
b) gyakran	210	25,17%
c) ritkán	253	30,33%
d) soha	30	3,59%
e) nincs válasz	130	15,58%

47. Melyik kijelentéssel ért egyet? Ha a fél egy olyan nem minősített okiratot nyújt be bizonyítékként, amelynek tartalma a perben beszerzett egyéb bizonyítékokkal nem ellentétes:

	darabszám	százalék
a) az abban foglaltak valóságát általában el lehet fogadni, ha az okirat tartalma és rendellenességei nem zárják ezt ki;	485	58,15%
b) az abban foglaltak a fél nyilatkozatának minősülnek, amelynek valóságtartalmát csak akkor lehet elfogadni, ha az abban foglaltakat a másik fél nem vitatja, illetve kifejezetten elismeri;	190	22,78%
c) a bizonyítást eredménytelennek kell minősíteni, és a bizonyítási teher szabályát kell alkalmazni;	7	0,83%
d) nincs válasz	152	18,22%

48. Melyik kijelentéssel ért egyet? Ha a per eldöntéséhez valamely helyszín vagy állapot ismerete szükséges:

	darabszám	százalék
a) általában elegendő felhívni a feleket fényképek és esetleg vázrajz (alaprajz) csatolására;	239	28,65%
b) általában szakértőt (pl.: földmérőt) kell kirendelni a helyszín vagy állapot felderítésére és dokumentálására;	144	17,26%
c) a bírónak általában ki kell mennie a helyszínre, szükség esetén a szakértővel együtt;	350	41,96%
d) nincs válasz	101	12,11%

49. Előfordult-e már olyan, hogy ha a fél által rosszhiszeműen vagy sikertelenül végzett bizonyítással felesleges költséget okozott, akkor Ön ennek viselésére a per érdemi eldöntése nélkül kötelezte?

	darabszám	százalék
a) igen, minden esetben így járok el;	102	12,23%
b) előfordult, de csak akkor, ha a fél nyilvánvalóan a károkozás szándékával járt el;	117	14,02%
c) nem, mert a félnek joga van a bizonyítás indítványozására és a pertaktika is megengedett;	50	5,99%
d) nem, mert a félnek elég büntetés, hogy ha a bíróság ezt észleli, akkor érdemben elutasítja a keresetét;	21	2,51%
e) nem, mert ez a végzés fellebbezhető, és a fellebbezés elhúzná az eljárást;	16	1,91%
f) nem, mert ez a végzés fellebbezhető, és a másodfokú bíróság ügyis hatályon kívül helyezné;	7	0,83%
g) nem, mert nem látom értelmét ilyen kis összegekre lemarasztalni, hiszen a végrehajtási költségek tetemesek;	5	0,59%
h) nem, mert sértené a prejudikáció tilalmát;	49	5,87%
i) nem, mert ilyen bizonyítási indítvány alapján sohasem rendelek el bizonyítást;	109	13,06%
j) nincs válasz	358	42,92%

50. Egyetért-e a következő megállapítással? Véleményem szerint az ítélet akkor túlbizonyított, ha:

	darabszám	százalék
a) túlterjeszkedik a bizonyítás az eljárásban figyelembe veendő releváns tényeken	464	55,23%
b) alkalmatlan bizonyítási eszközök kerültek az eljárásban felhasználásra	29	3,45%
c) alkalmas bizonyítási eszközök a szükségesnél nagyobb számban kerültek felhasználásra	276	32,85%
d) a bizonyítási eljárás lényegesen meghosszabbította az eljárás időtartamát	24	2,85%
e) nincs válasz	47	5,59%

51. Ön szerint mérhető-e az ítéletekben a túlbizonyítottság?

	darabszám	százalék
a) igen, felállíthatóak követelmények és azok ellenőrizhetőek	179	21,46%
b) nem, tényállásfüggő a bizonyítási eszközök felhasználása	509	61,03%
c) nem tudom	90	10,79%
d) nincs válasz	56	6,71%

52. Egyetért-e az alábbi megállapítással? Az ítélet túlbizonyítottsága és a per időtartamának elhúzódása között szoros összefüggés áll fenn.

	darabszám	százalék
a) igen	303	36,33%
b) nem feltétlenül, más körülmények is jobban befolyásolhatják a per időtartamát	484	58,03%
c) nem tudom	15	1,79%
d) nincs válasz	32	3,83%

53. Mennyire tartja súlyos hibának az alábbiak bekövetkeztét? Kérjük, rangsorolja az alábbi állításokat 1–4-ig (a legkisebb hibának ítélte a 4-es, a legnagyobb hibának ítélte az 1-es)!

	1	2	3	4	nincs válasz
a) túlterjeszkedik a bizonyítás az eljárásban figyelembe veendő releváns tényeken	209 25,05%	234 28,05%	202 24,22%	156 18,70%	33 3,95%
b) alkalmatlan bizonyítási eszközök kerültek az eljárásban felhasználásra	254 30,45%	211 25,29%	181 21,70%	146 17,50%	42 5,03%
c) alkalmas bizonyítási eszközök a szükségesnél nagyobb számban kerültek felhasználásra	83 9,95%	246 29,49%	322 38,60%	149 17,86%	34 4,07%
d) a bizonyítási eljárás lényegesen meghosszabbította az eljárás időtartamát	128 15,34%	193 23,13%	229 27,45%	220 26,37%	64 7,67%

54. Egyetért-e a következő megállapítással? A bíró munkájának megítélését nagyban lerontja, ha ítéletei túlbizonyítottak.

	darabszám	százalék
a) igen	121	14,50%
b) nem feltétlenül, más körülmények jobban meghatározzák a megítélését	616	73,86%
c) nem tudom	57	6,83%
d) nincs válasz	40	4,79%

55. Milyen eszközöket tart alkalmasnak a túlbizonyítás visszaszorítására? Kérjük rangsorolja a felsorolt eszközöket (a legalkalmasabbnak ítélte eszköz a 4-es, a legkevésbé alkalmas az 1-es)

	1	2	3	4	nincs válasz
a) szakmai tapasztalatcsere, képzés	323 38,72%	185 22,18%	129 15,46%	152 18,22%	45 5,39%
b) vezetői kontroll	138 16,54%	149 17,86%	140 16,78%	329 39,44%	78 9,35%
c) bírói munka értékelésekor figyelembe vétele	128 15,34%	242 29,01%	242 29,01%	170 20,38%	52 6,23%
d) személyes képességek fejlesztése	257 30,81%	220 26,37%	166 19,90%	133 15,94%	58 6,95%
e) másodfokú bíróság iránymutatása	245 29,37%	256 30,69%	175 20,98%	117 14,02%	41 4,91%

56. Hogyan értékeli, ha az elsőfokú bíróság nem, vagy tévesen tájékoztatta a feleket a bizonyításra szoruló tényekről, illetve a bizonyítás sikertelenségének következményeiről:

	darabszám	százalék
a) az elsőfokú ítéletet minden esetben súlyos eljárási szabálysértés miatt hatályon kívül kell helyezni	30	3,59%
b) ha fellebbezés a szolgáltatott bizonyítékok alapján is elbírálható, a másodfokú ítélet meghozatalának nincs akadálya	107	12,82%
c) ha fellebbezés a szolgáltatott bizonyítékok alapján nem bírálható el, az elsőfokú ítéletet hatályon kívül kell helyezni	29	3,47%
d) a másodfokú bíróság tájékoztatja a feleket a bizonyításra szoruló tényekről, illetve a bizonyítás sikertelenségének következményeiről, felhívja a bizonyításra kötelezett felet bizonyítékainak megjelölésére, és ha további bizonyítás szükséges, az elsőfokú ítéletet minden esetben hatályon kívül helyezi	22	2,63%
e) a másodfokú bíróság tájékoztatja a feleket a bizonyításra szoruló tényekről, illetve a bizonyítás sikertelenségének következményeiről, felhívja a bizonyításra kötelezett felet bizonyítékainak megjelölésére, és ha a bizonyítás nem haladja meg a másodfokú eljárás kereteit, a bizonyítást lefolytatja	258	30,93%
f) a másodfokú bíróság tájékoztatja a feleket a bizonyításra szoruló tényekről, illetve a bizonyítás sikertelenségének következményeiről, felhívja a bizonyításra kötelezett felet bizonyítékainak megjelölésére, és a szükséges bizonyítást minden ilyen esetben lefolytatja	16	1,91%
g) nincs válasz	372	44,60%

57. Hogyan értékeli, ha a másodfokú bíróság úgy ítéli, hogy az ítélet részben megalapozatlan, mert az elsőfokú bíróság egy bizonyítási indítványnak nem vagy nem megfelelően tett eleget, és ezért egy-két további tanú vagy a perben már kirendelt szakértő meghallgatása, néhány okirat csatolása vagy egy szemle lefolytatása szükséges?

	darabszám	százalék
a) általában maga köteles lefolytatni a kért bizonyítást, mert a fent említett perceseletek nem minősülnek a bizonyítás nagy terjedelmű kiegészítésének;	634	76,01%
b) minden esetben köteles az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítani, mert a bizonyítás során kiderülhet olyan körülmény, amely további, nagy terjedelmű bizonyítást tesz szükségessé;	31	3,71%
c) minden esetben köteles az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítani, mert különben sérül a kétfokú elbírálás elve;	41	4,91%
d) minden esetben köteles az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítani, mert e bizonyítás lefolytatása az elsőfokú bíróság feladata lett volna;	30	3,59%
e) nincs válasz	98	11,75%

58. Mi a teendő, ha a fellebbező fél új tényt állít, vagy új bizonyítékot jelöl meg, és az a Pp. 235. § (1) bekezdése alapján elbírálható?

	darabszám	százalék
a) az elsőfokú ítéletet hatályon kívül kell helyezni, mert ellenkező esetben sérülne a kétfokú elbírálás elve	17	2,03%
b) ha a bizonyítás kisebb terjedelmű kiegészítése szükséges, az új tényt, illetőleg bizonyítékot a másodfokú eljárásban el kell bírálni, ellenkező esetben az elsőfokú ítéletet hatályon kívül kell helyezni	347	41,60%
c) a bizonyítást minden esetben el kell rendelni, mert a másodfokú bíróság a fellebbezési (csatlakozó fellebbezési) kérelem és a fellebbezési ellenkérelem korlátai között a perben érvényesített jog, illetőleg az azzal szemben felhozott védekezés alapjául szolgáló olyan kérdésekben is határozhat, amelyekben az elsőfokú bíróság nem tárgyalta, illetőleg nem határozott	66	7,91%
d) nincs válasz	404	48,44 %

59. Milyen esetben haladja meg a másodfokú eljárás kereteit a jogvita eldöntéséhez még szükséges további bizonyítás? (Több választ is megjelölhet.)

	darabszám	százalék
a) a tárgyalás elhalasztása	14	1,67%
b) tanú(k) kihallgatása	52	6,23%
c) a tárgyalás elhalasztása okiratok beszerzése miatt	8	0,95%
d) a szakvélemény szóbeli kiegészítése	8	0,95%
e) szakértő kirendelése	384	46,04%
f) nincs válasz	368	44,12%

KÉRDŐÍV 2

I. Az Ön szolgálati helye melyik bírósági szint?

	darabszám	százalék
a) Kúria	0	0,00%
b) Ítéltábla	0	0,00%
c) Törvényszék	261	37,39%
d) Járásbíróság/kerületi bíróság	287	41,12%
e) Közigazgatási és munkaügyi bíróság	150	21,49%

II. Ön melyik ügyszakban teljesít szolgálatot? (több ügyszak esetén a leginkább jellemzőt jelölje meg)

	darabszám	százalék		darabszám	százalék
a) Polgári	248	35,53%	f) Felszámolás	0	0,00%
b) Büntető	289	41,40%	g) Közigazgatási	57	8,17%
c) Gazdasági	10	1,43%	h) Szabálysértési	0	0,00%
d) Munkaügyi	94	13,47%	i) Nyomozási	0	0,00%
e) Cég	0	0,00%	j) Bv.	0	0,00%

III. Az adott per befejezését az alábbi tényezők milyen mértékben késleltették? Adja meg a szerep súlyához tartozó számértéket a kérdések után!

1. Lényeges, érdemi szerepe volt a pertartamra, azt meghosszabbította
2. Volt hatása, de nem érdemi sem pozitív sem negatív irányban
3. Nem volt érdemi hatása a per időtartamára

Szempontok	1	2	3	nincs válasz
kézbetétési problémák	32 4,58%	72 10,32%	361 51,72%	233 33,38%
felek mulasztása	55 7,88%	100 14,33%	307 43,98%	236 33,81%
kereseti kérelmek (tárgyi-alaki) halmaza	64 9,17%	54 7,74%	217 31,09%	363 52,01%
felek perelhúzó magatartása	44 6,30%	61 8,74%	307 43,98%	286 40,97%
másodfokú bíróság hatályon kívül helyezési gyakorlata	25 3,58%	20 2,87%	271 38,83%	382 54,73%
az eljáró tanácsra osztott ügyek száma	45 6,45%	105 15,04%	344 49,28%	204 29,23%
az ügy bonyolultsága	153 21,92%	154 22,06%	256 36,68%	135 19,34%
a keresetváltoztatás lehetősége	36 5,16%	63 9,03%	225 32,23%	374 53,58%

IV. A bíró a per során hány alkalommal tájékoztatta a feleket a bizonyítási teherről?

	darabszám	százalék
1. egyszer sem	91	13,04%
2. egyszer	192	27,51%
3. kétszer	84	12,03%
4. kettőnél többször	94	13,47%
5. nincs válasz	237	33,95%

V. A bizonyítási teherről a bíró milyen részletességgel tájékoztatta a feleket?

	darabszám	százalék
1. nem tájékoztatta, illetve nem megfelelően (határon kívül helyezésre vezetően)	35	5,01%
2. tömören, általánosan	176	25,21%
3. részletekbe menően	187	26,79%
4. nincs válasz	300	42,98%

VI. A bizonyításra szoruló tények bizonyítására alkalmas bizonyítási eszközökről tájékoztatta a feleket a bíróság?

	darabszám	százalék
1. nem tájékoztatta	110	15,76%
2. az evidens volt, ezért nem tájékoztatta	114	16,33%
3. tájékoztatta	228	32,66%
4. nincs válasz	246	35,24%

VII. A bizonyítási teherről való tájékoztatást követte-e valamilyen eljárás cselekményre történő felhívás és annak elmulasztása esetére szankció kilátásba helyezése?

	darabszám	százalék
1. semmilyen felhívás nem hangzott el	115	16,48%
2. felhívás történt, szankció kilátásba helyezése nem volt	90	12,89%
3. felhívás és szankció kilátásba helyezése szabályszerűen megtörtént	234	33,52%
4. nincs válasz	259	37,11%

VIII. A perben folyt-e bizonyítás a bizonyítás terhét viselő fél ellenfelének indítványa alapján? (ellenbizonyítás)

	darabszám	százalék
1. igen	276	39,54%
2. nem	230	32,95%
3. nincs válasz	192	27,51%

IX. A perben került-e sor pénzbírság kiszabására amiatt, hogy a fél a perbeli cselekményeivel indokolatlanul késedelmeskedett, vagy határidőt, határnapot mulasztott, illetőleg felesleges költségeket okozott?

	darabszám	százalék
1. igen	22	3,15%
2. nem	573	82,09%
3. nincs válasz	103	14,76%

X. Sor került-e a perben bizonyítás mellőzésére?

	darabszám	százalék
1. nem	478	68,48%
2. igen, szükségtelen bizonyítás mellőzésére került sor	174	34,93%
3. igen, (felróható okból) elkésett bizonyítás mellőzése	5	0,72%
4. igen több okból	16	2,29%
5. nincs válasz	25	3,58%

XI. A perbeli tényállás megállapítása során felhasználásra került-e a felek előadása, vagy személyes meghallgatása?

	darabszám	százalék
1. nem	38	5,44%
2. kisebb mértékben	139	19,91%
3. közepes mértékben	193	27,65%
4. nagy mértékben	260	37,25%
5. nincs válasz	68	9,74%

XII. A perbeli tényállás megállapítása körében a felek előadásának felhasználására milyen mértékben került sor?

	darabszám	százalék
1. nem került felhasználásra a felek előadása	30	4,30%
2. csak a felperes(ek) előadása	33	4,73%
3. csak az alperes(ek) előadása	6	0,86%
4. mindkét fél előadása felhasználására került	400	57,31%
5. nincs válasz	229	32,81%

XIII. Sor került-e – az ítélet indokolásában nevesítetten is – a perben a bizonyítékok mérlegelésére?

	darabszám	százalék
1. nem	103	14,76%
2. igen, korlátozott mértékben (részben)	218	31,23%
3. igen, a tényállás megállapítása egészében mérlegeléssel történt	254	36,39%
4. nem került nevesítésre, de a bíróság mérlegelésén alapult a bizonyítékok mérlegelése	89	12,75%
5. nincs válasz	34	4,87%

XIV. Sor került-e – az ítélet indokolásában nevesítetten is – a perben a bizonyítékok összességében való értékelésre és meggyőződése szerinti elbírálására történő hivatkozásra?

	darabszám	százalék
1. nem	131	18,77%
2. igen, korlátozott részben	173	24,79%
3. igen, a tényállás megállapítása egészében erre hivatkozással történt	204	29,23%
4. nem került nevesítésre, de a bizonyítékok összességében való értékelése és azok meggyőződés szerinti elbírálása történt meg	150	21,49%
5. nincs válasz	40	5,73%

XV. Az adott ügyben a bizonyítékok értékelése az alábbiak közül milyen elemeket foglalt magába?

	darabszám	százalék
1. egymással ellentétes tartalmú bizonyítékok szembeállítás és valamelyiknek a kizárása	141	20,20%
2. bizonyítási eszközök rangsorolása, súlyozása	125	17,91%
3. bizonyítékokból további ténybeli következtetés levonása	149	21,35%
4. a fél különböző időben tett, ellentétes tartalmú előadásainak mérlegelése	21	3,01%
5. a felek által vitatott tényállítások összevetése a szolgáltatott bizonyítékokkal	176	25,21%
6. nincs válasz	86	12,32%

XVI. A tárgyalás során az eljáró bíró tiltott-e meg a tanúnak kérdés feltételét?

	darabszám	százalék
1. igen	15	2,15%
2. nem	639	91,55%
3. nincs válasz	44	6,30%

XVII. Az eljárás során a tényállás megállapításnál volt-e szerepe az ellenfél beismerésének?

	darabszám	százalék
1. nem	267	38,25%
2. részben	219	31,38%
3. teljes egészében a megállapított tényállás az ellenfél által beismert tényeken alapult	16	2,29%
4. nincs válasz	196	28,08%

XVIII. A megállapított tények vagy azok egy része alapultak-e mindkét fél egyező, illetve az ellenfélnek bírói felhívás ellenére kétségbe nem vont előadásán?

	darabszám	százalék
1. nem	210	30,09%
2. igen, mindkét fél egyező előadásán	108	15,47%
3. igen, az egyik fél kétségbe nem vont előadásán	48	6,88%
4. igen, egyező előadáson és kétségbe nem vont előadáson is alapult	125	17,91%
5. nincs válasz	207	29,66%

XIX. A megállapított tények vagy azok egy része alapult-e köztudomású tények elfogadásán?

	darabszám	százalék
1. igen	52	7,45%
2. nem	625	89,54%
3. nincs válasz	21	3,01%

XX. A megállapított tények vagy azok egy része alapult-e a bíróság hivatalos tudomásán?

	darabszám	százalék
1. igen	44	6,30%
2. nem	628	89,97%
3. nincs válasz	26	3,72%

XXI. A perbeli tényállás megállapítása során a bíróság értékelte-e (a meggyőződése szerint) az alábbi körülményeket?**1. Azt, hogy az idézett fél nem jelent meg**

	darabszám	százalék
1. igen	18	2,58%
2. nem	233	33,38%
3. nem adható válasz	257	36,82%
4. nincs válasz	190	27,22%

2. Azt, hogy a fél vagy képviselője felhívásnak nem tett eleget

	darabszám	százalék
1. igen	47	6,73%
2. nem	207	29,66%
3. nem adható válasz	251	35,96%
4. nincs válasz	193	27,65%

3. Azt, hogy a fél vagy képviselője kérdésre nem felelt

	darabszám	százalék
1. igen	12	1,72%
2. nem	213	30,52%
3. nem adható válasz	284	40,69%
4. nincs válasz	189	27,08%

4. Azt, hogy a fél vagy képviselője kijelentette, hogy nincs tudomása vagy nem emlékezik valamely tényre?

	darabszám	százalék
1. igen	58	8,31%
2. nem	201	28,80%
3. nem adható válasz	261	37,39%
4. nincs válasz	178	25,50%

XXII. Melyek voltak és milyen súllyal a perbeli jogvita elbírálását érdemben meghatározó bizonyítási eszközök?

1. meghatározó volt
2. volt szerepe, de nem volt döntő
3. nem volt szerepe

	1	2	3	nincs válasz
bizonyítási eszközök/bizonyíték	507 72,64%	51 7,31%	16 2,29%	124 17,77%
szakértői bizonyítás/ szakvélemény	598 85,67%	44 6,30%	27 3,87%	29 4,15%
okirati bizonyíték/ okirat tartalma	339 48,57%	208 29,80%	88 12,61%	63 9,03%
szemle/szemletárgy	45 6,45%	57 8,17%	323 46,28%	273 39,11%
büntető, szabálysértési, közigazgatás stb. irat beszerzése/tartalma	100 14,33%	114 16,33%	245 35,10%	239 34,24%
helyszíni szemle	74 10,60%	56 8,02%	285 40,83%	283 40,54%
egyéb	84 12,03%	47 6,73%	190 27,22%	377 54,01%

XXIII. Mellőztek-e egyéb bizonyítási eszközt az okirattal bizonyított tények megállapításánál?

	darabszám	százalék
1. igen	63	9,03%
2. nem	532	76,22%
3. nincs válasz	103	14,76%

XXIV. Felmerült-e a perben olyan bizonyítandó tény, amelynek bizonyítása titoktartási kötelezettség miatt volt sikertelen?

	darabszám	százalék
1. igen	13	1,86%
2. nem	668	95,70%
3. nincs válasz	17	2,44%

XXV. Szakértő kirendelése esetén a bíróság figyelmeztette-e a szakértőt a szakvélemény előterjesztésére biztosított határidő elmulasztásának jogkövetkezményeire?

	darabszám	százalék
1. igen	366	52,44%
2. nem	224	32,09%
3. nincs válasz	108	15,47%

XXVI. Szakértői bizonyítás esetén a szakértő az írásbeli szakvéleményt a bíróság által biztosított határidőn belül nyújtotta be?

	darabszám	százalék
1. igen	425	64,76%
2. nem	143	20,49%
3. nincs válasz	103	14,76%

XXVII. Tanúk idézése esetén előfordult-e, hogy a tanú szabályszerű idézés ellenére nem jelent meg, és ezért a tárgyalást el kellett halasztani?

	darabszám	százalék
1. igen	156	22,35%
2. nem	509	72,92%
3. nincs válasz	33	4,73%

XXVIII. Megkeresett bíróság útján folyt-e bizonyítás?

	darabszám	százalék
1. igen	18	2,58%
2. nem	663	94,99%
3. nincs válasz	17	2,44%

XXIX. Ha megkeresett bíróság is folytatott le bizonyítást, ez összesen mennyi idővel növelte meg a pertartamot?

	darabszám	százalék
1. a pertartamot nem növelte	7	1,00%
2. legfeljebb 1 hónappal	5	0,72%
3. 1–3 hónappal	9	1,29%
4. 3–6 hónappal	2	0,29%
5. 6–12 hónappal	0	0,00%
6. nincs válasz	675	96,70%

XXX. Mellőzött-e a másodfokú bíróság olyan bizonyítékot, amelyet az elsőfokú bíróság a tényállás megállapításánál értékelt?

	darabszám	százalék
1. igen	11	1,58%
2. nem	383	54,87%
3. nincs válasz	304	43,55%

XXXI. Megváltoztatta-e a másodfokú bíróság az elsőfokú ítélet indokolását a megállapított tények egy részének mellőzésével?

	darabszám	százalék
1. igen	35	5,01%
2. nem	362	51,86%
3. nincs válasz	301	43,12%

XXXII. Eshetőleges keresetek elbírálása késleltette-e a per befejezését?

	darabszám	százalék
1. nem volt a perben eshetőleges kereset	356	51,00%
2. volt eshetőleges kereset, de nem késleltette a per befejezését	28	4,01%
3. volt eshetőleges kereset, és kisebb mértékben késleltette a per befejezését	15	2,15%
4. volt eshetőleges kereset, és jelentősen késleltette a per befejezését	3	0,43%
5. nincs válasz	296	42,41%

XXXIII. Folytatott-e a bíróság olyan tényre (tényekre) bizonyítást, amelyre a tényállás megállapításához végül nem volt szükség?

	darabszám	százalék
1. igen	31	4,44%
2. nem	626	89,68%
3. nincs válasz	41	5,87%

XXXIV. Volt-e olyan bizonyíték a perben, amelyet a bíró az ítéletében végül egyáltalán nem értékel? Igen válasz esetén több válasz is megjelölhet a második oszlopból (a 2–6. válaszok közül).

	darabszám	százalék
1. nem	559	80,09%
2. igen, tanúvallomás	54	7,74%
3. igen, okirat	20	2,87%
4. igen, egyéb tárgyi bizonyíték	3	0,43%
5. igen, szemle	0	0,00%
6. igen, szakvélemény	5	0,72%
7. nincs válasz	57	8,17%

XXXV. Teljesítette vagy elutasította a keresetet a bíróság?

	darabszám	százalék
1. a teljes keresetnek helyt adott	142	20,34%
2. részben adott helyt a keresetnek, egyebekben elutasította	153	21,92%
3. elutasította a teljes keresetet	114	16,33%
4. nincs válasz	289	41,40%

XXXVI. A kereset teljes elutasítása esetén ...

	darabszám	százalék
1. a kereset alapjául szolgáló tények bizonyítása sikertelen volt	109	15,62%
2. a felperes a bizonyítás indítványozását elmulasztotta, illetőleg elkésztetten terjesztette elő	1	0,14%
3. a kereseti tényelődás alapján már megállapítható volt, hogy a felperest az általa érvényesített jog nem illeti meg	20	2,87%
4. nincs válasz	568	81,38%

XXXVII. A perben érvényesített jog ...

	darabszám	százalék
1. szerződés teljesítése	26	3,72%
2. szerződésszegéssel okozott kártérítés	23	3,30%
3. szerződésen kívül okozott kártérítés	46	6,59%
4. ingatlan-nyilvántartási bejegyzés törlése iránti kérelem	1	0,14%
5. tulajdoni, vagy egyéb dologi jog alakítása iránti kérelem	33	4,73%
6. megállapítás iránti kérelem	14	2,01%
7. személyiségi jog megsértéséből eredő követelés	22	3,15%
8. egyéb	249	35,67%
9. nincs válasz	284	40,69%